

**MUHASEBE HATA VE HİLELERİNİN
MESLEK ETİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

BESTE RODOPLU

İŐIK ÜNİVERSİTESİ

2020

MUHASEBE HATA VE HİLELERİNİN
MESLEK ETİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

BESTE RODOPLU
IŞIK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Bu Tez, IŞık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans
(MA) derecesi için sunulmuŐtur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2020

IŞIK UNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MUHASEBE HATA VE HİLELERİN
MESLEK ETİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

BESTE RODOPLU

ONAYLAYANLAR:

Prof. Dr. Dilek TEKER
(Tez Danışmanı)

Işık Üniversitesi

Doç Dr. İlker Kıymetli ŞEN

İstanbul Ticaret
Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Levent
POLAT

Işık Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 08.06.2020

MUHASEBE HATA VE HİLELERİNİN MESLEK ETİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu tezde, muhasebenin temel hatları ve muhasebecilik mesleği, mesleğin gerektirdiği etikler ile muhasebede yapılan hata ve hileler incelenmiştir. Birinci bölümde ilk olarak muhasebe kavramı üzerinde durulmuş, tanımı ve fonksiyonları hakkında bilgi verilmiştir. Ardından muhasebecilik mesleği anlatılmış; mesleğin tanımı, gerektirdiği nicel ve nitel özellikler, meslek mensubu olma süreci, son olarak da mesleki etikten bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise hata ve hile kavramları üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Hata ve hile nedir, çalışanları hata veya hileye iten etkenler, birbirleri arasındaki fark gibi başlıklardan söz edilmiştir. Çalışmanın sonu olan üçüncü bölümde, muhasebecilerin hata ve hile karşısındaki tutumu hakkında bir anket çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: muhasebe, muhasebeci, hata ve hile, etik

Danışman: Prof. Dr. Dilek Teker, Işık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Analyzing The Mistakes And Deceptions Of Accounting In Terms Of Business Ethics

ABSTRACT

In this thesis, the basic lines of accounting and the accountancy profession, the ethics required by the profession, and errors and deceptions in accounting are examined. In the first chapter, firstly, the concept of accounting is given and information about its definition and functions is given. Then the accountancy profession was explained; The definition of the profession, the quantitative and qualitative features required, the process of being a member of the profession, and finally the professional ethics are mentioned. In the second part, the concepts of mistakes or deceptions are emphasized separately. What are errors and cheats, factors that push employees to mistakes or deceptions, the difference between each other are mentioned. In the third chapter, which is the end of the study, a questionnaire was conducted on the attitude of accountants towards mistakes or deceptions.

Key Words: accounting, accountant, mistakes and deceptions, ethic

Advisor: Prof. Dr. Dilek Teker, Isik University, Faculty of Economics and Administrative Sciences

TEŞEKKÜR

Bu tez çalıőmasındaki yardımlarından dolayı, sabrı ve anlayışı için tez danıőmanım Prof. Dr. Dilek TEKER'e içtenlikle teşekkür ederim.

Gerek lisans, gerek yüksek lisans eğitimimde bana kattığı akademik kazanımlar ve manevi desteğinden dolayı sevgili Dr. Öğr. Üy. Levent POLAT'a saygılarımı sunarım.

Her zaman yanımda olan ablam Buse RODOPLU'ya, desteğini benden hiç esirgememesini dileyerek sevgilerimi iletirim. Aynı zamanda Hakkı ÖZKAN'a, ve tüm aileme yanımda oldukları için teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Tez çalışmasında, muhasebede karşılaşılan hata ve hile çeşitleri muhasebe etiği çerçevesinde ele alınmış, meslek mensuplarının hata ve hilelere meslek ahlakını göz önünde bulundurarak ne şekilde yaklaştıkları sorgulanmıştır. İlk olarak muhasebe ve muhasebenin mesleki değeri açıklanmış, etik kavramı ve etiğin muhasebedeki yerinden bahsedilmiştir. Sonrasında, hata ve hile teknik olarak anlatılmış, çeşitli vaka örnekleri verilmiştir. Tezin konusunu, muhasebede yapılan hata ve hilelerinin meslek etiği açısından incelenmesidir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar	vii
ŞEKİLLER	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
MUHASEBENİN TANIMI VE MESLEKİ ETİK	3
1.1 Muhasebenin Tanımı	4
1.1.1. Muhasebenin Fonksiyonları.....	7
1.1.2. Muhasebe İlkeleri	8
1.2. Muhasebe Mesleği	11
1.2.1. Muhasebe Mesleğinde Etik	12
1.2.2. Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Mesleğine Yönelik Yapılan Etik Düzenlemeler	15
İKİNCİ BÖLÜM	23
MUHASEBEDE YAPILAN HATA VE HİLELER	23
2.1. Muhasebede Hile	24
2.1.1. Muhasebede Hilenin Nedenleri.....	24
2.1.2. Muhasebede Hile Türleri.....	28
2.1.3. Türkiye’de ve Dünyada Yaşanan Muhasebe Hilelerine Örnekler	31
2.2. Muhasebede Hata	34
2.2.1. Muhasebede Hatanın Nedenleri	35
2.2.2. Muhasebede Hataların Türleri.....	36
2.2.2.1. Matematik Hataları	36
2.2.2.2. Kayıt Hataları	37

2.2.2.3. Unutma ve Tekrarlama Hataları.....	43
2.2.2.4. Nakil (Virman) Hataları	43
2.2.2.5. Bilanço Hataları.....	44
2.2.2.6. TMS 8'e Göre Muhasebe Hataları	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	46
3.1. Veri ve Metodoloji.....	46
3.2. Elde Edilen Bulgular	47
3.2.1. Demografik Sonuçlar.....	47
3.2.2. Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Bakışı, Hata ve Hile ile İlgili Düşünceleri ve Karşılaştıkları Durumlara İlişkin Soru Çıktıları.....	52
SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA	71
1.1. Kitaplar	71
1.2. Makaleler ve Tezler.....	72
1.3. İnternet Kaynakları	74
EK 1: ANKET	75
ÖZGEÇMİŞ.....	84

TABLolar

Tablo 1. Muhasebe İlkeleri.....	8
Tablo 2. 3568 Sayılı, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Etikle İlgili Olan Maddeler	19
Tablo 3. Cinsiyet Dağılımı	47
Tablo 4. Yaş Dağılımı.....	48
Tablo 5. Öğrenim Durumu Dağılımı	48
Tablo 6. Mesleki Unvan Dağılımı	49
Tablo 7. Mesleki Tecrübe Dağılımı.....	49
Tablo 8. Çalıştırılan Eleman Sayısı Dağılımı.....	50
Tablo 9. Müşteri kitlesi dağılımı	50
Tablo 10. Bilgisayar Sayısı Dağılımı.....	51
Tablo 11. Şehir Dağılımı.....	51
Tablo 12. Mesleki etik kurallarına uygun davranış dağılımı	52
Tablo 13. Meslek Standartlarına Uygun Davranış Dağılımı.....	53
Tablo 14. Ceza Alma Dağılımı.....	53
Tablo 15. Cezaları Yeterli Bulma Dağılımı	54
Tablo 16. İş Hacmi Yüksek Müşterilerin Değerlendirilmesi Dağılımı	54
Tablo 17. Etik Eğitimi Gerekliliği Dağılımı	55
Tablo 18. Sürekli Mesleği Eğitim Dağılımı	55
Tablo 19. Hataların Nedeni Dağılımı.....	56
Tablo 20. Mesleki Etik Standartları Dağılımı	57
Tablo 21. Etik Dışı Davranışı Etkileyen Faktörler Dağılımı	58
Tablo 22. Hilenin Neden Dağılımı	58
Tablo 23. Teknolojinin Yetersizliği Dağılımı	59
Tablo 24. Yasal Düzenlemeler Dağılımı.....	59

Tablo 25. Vergi Kanunu Açıklığı Dağılımı	60
Tablo 26. Vergi Oranları Dağılımı	60
Tablo 27. Vergi Uygulamaları Dağılımı	61
Tablo 28. Denetim Uygulamaları Dağılımı.....	61
Tablo 29. Denetim Yetersizliği Dağılımı.....	62
Tablo 30. Etik İlkelerine Bağlılık Dağılımı	62
Tablo 31. Binomial Test.....	63

ŞEKİLLER

Şekil 1. Muhasebe Süreci	3
Şekil 2. Muhasebenin Bölümleri.....	6
Şekil 3.Hile Üçgeni	26
Şekil 4. Hile Karosu	27

KISALTMALAR

AICPA: Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (merican Institute of Certified Public Accountants)

ACFE: Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Birliği (association of certified fraud examiners)

BDS: Bağımsız Denetim Standardı

TTK: Türk Ticaret Kanunu

IFAC: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants)

KDV: Katma Değer Vergisi

MHUD: Maliye Hesap Uzmanları Derneği

SAS: Amerika Denetim Standartları Kurulu (Statement on Auditing Standarts)

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

SM: Serbest Muhasebeci

SMMM: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

TDK: Türk Dil Kurumu

TESMER: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Temel Eğitim ve Staj Merkezi

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TÜRMOB: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

UFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

VUK: Vergi Usul Kanunu

YMM: Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

Muhasebe: ekonomik birimlerin elinde bulunan varlıkların ve kaynakların nasıl oluştuğunu, bunların nerelerde ne şekilde kullanıldığını, yapılan ticari işlemler sonucu varlıklarda ve kaynaklarda meydana gelen değişimleri, sözü edilen ekonomik birimin mali durumu hakkında bilgileri kaydeden, raporlayan ve bu bilgileri ilgili bilgi kullanıcılarına ileten bilgi sistemidir. Muhasebe yalnızca kazanç elde etmek için kurulmuş işletmelerle alakalı değil, sosyal sorumluluk kapsamında topluma yarar sağlamak maksadıyla hizmet veren kar amacı gütmeyen kuruluşları da kapsamaktadır.

Muhasebenin işlevlerini devam ettirerek, misyonunu ve vizyonunu yerine getirmesini sağlayan kişilere muhasebeci denir. İşletme büyüklüğüne göre muhasebe çalışanları sayısı farklılık gösterebilir. Fakat farklılık göstermeyen tek şey ise muhasebecilerin görevlerini hakkıyla ve muhasebe ilkelerine uygun şekilde idame ettirmeleridir.

Muhasebede hata ve hile kavramı günümüzde teknolojinin artması, insanların ekonomik beklentileri ve artan ihtiyaçlar neticesinde bir çıkar elde etmek amacıyla yapılan yanlışlardır. Aynı zamanda işletmelerin finansal tablolarının yatırımcılar tarafından analiz edilerek yatırım kararı vermeleri sebebiyle finansal tablolarda yapılan hata ve hileler yatırımcıları da ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Yapılan hata ve hileler işletmenin hem iç çevresini hem de dış çevresini ciddi boyutlarda etkileyen bir durumdur. Muhasebe mesleğini icra edenlerin hizmetlerinde sunduğu kalite ve güvenilirlik; gizlilik, sorumluluk, tarafsızlık gibi mesleğin etiğine uyan şekilde hareket etmelerine bağlıdır. Bu sebeple en önemli sayılabilecek kural; muhasebecilerin meslek etiğine uygun hizmet sunmalarıdır.

Muhasebede etik; mesleği icra ederken genel olarak kabul görmüş belirli kurallar çerçevesinde işin yürütülmesidir. Genellikle meslek ahlakı olarak da isimlendirilir. Muhasebeciler etiğe uygun olarak hareket ederlerken bağlı oldukları işletmenin yanı sıra devlete ve topluma karşı da sorumludurlar.

Bu tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilk olarak muhasebe kavramı üzerinde durulmuş, muhasebenin tanımı ve fonksiyonları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ardından muhasebecilik mesleği anlatılmış; mesleğin tanımı, gerektirdiği nicel ve nitel özellikler, meslek mensubu olma süreci, son olarak da mesleki etikten bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise hata ve hile kavramları üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Hata ve hile nedir, çalışanları hata veya hileye iten etkenler, dünyadaki ve Türkiye'deki bazı muhasebe skandalları, muhasebede yapılan hatalara ilişkin örnekler gibi bölümlere yer verilmiştir.

Çalışmanın sonu olan üçüncü bölümde, muhasebecilerin hata ve hile karşısındaki tutumu hakkında bir anket çalışması yapılmıştır. Ankara, İstanbul, Bursa ve Kocaeli'nde bulunan yüz yedi muhasebe meslek mensubuna anket iletilmiş, altmış beş geri dönüş sağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBENİN TANIMI VE MESLEKİ ETİK

‘Mali işlem’ niteliği taşıyan olayların geçerli para birimiyle ifade edilmek süratiyle kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek anlamlı bir rapor haline getirilmesi ve sonuçların ilgili taraflara iletilmesi muhasebe süreci olarak adlandırılır. Günümüz ekonomi dünyasında, işletmelerin mali durumlarını anlayabilmek için kaydedilen bilgileri anlamlandırıp bu bilgilerden fayda sağlamak, işletmelerin mali durumu hakkında tam anlamıyla bilgi sahibi olmak ticari etkileşim için oldukça önemlidir. Bu nedenle muhasebeye verilen önem de artmıştır.

Şekil 1. Muhasebe Süreci

Muhasebenin ilk görevi, mali nitelikli işlem ve olayların kaydedilmesidir. Kaydetme işlemi neticesine göre ulaşılan veriler işlenmeli; anlamlı ve uygun bir

hale getirilmelidir. Muhasebeci; sorumlu olduğu herkese karşı güvenilir, tutarlı ve de tarafsız şekilde mesleğini icra etmelidir. Ürettiği veriler herkes tarafından; şeffaf, anlamlı, güvenilir ve tutarlı şekilde faydalanılabilecek biçimde olmalıdır.

Muhasebeci kaydetme ve raporlama işlemleri esnasında bilerek veya bilmeyerek hata ya da hile meydana getirdiğinde hem muhasebecilik mesleğinin itibarı zarar görmekte hem de devletin ya da çeşitli kurum veya kişilerin zarar görmesine sebebiyet vermektedir. Bu nedenle Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler, Yeminli Mali Müşavirler ve bunların çalışanlarının mesleki etik olarak uyması gereken bir takım hükümlülükler vardır.

Belirli bir meslek topluluğunun meslekle alakalı olarak düzenleyip koruduğu, mesleği icra edenler için emredici nitelikte olan, bu kişileri belirli sınırlar içinde davranmaya mecbur bırakan yani bireysel davranışlarını kısıtlayan; mesleki yetersizliği azaltan ve amaçsız hareketlerden vazgeçiren, meslek arası rekabeti düzenleyen ve hizmet hedeflerini koruyan idealler bütününe mesleki etik denir.

1.1 Muhasebenin Tanımı

İnsanların pek çok gereksinimleri vardır, bu gereksinimlerini karşılamak için faaliyet halinde bulunan her ekonomik birime işletme denir. İşletmeler yapısal veya faaliyet halinde olarak iki şekilde incelenir. İşletmeler incelenirken sermaye, emek, organizasyon gibi belirli unsurlar değerlendirilir. İkinci olarak işletmelerin faaliyetleri ise tedarik, üretim ve pazarlama gibi unsurlardan oluşur. İşletmeler tedarik faaliyetlerinin sonucunda ödemede; pazarlama faaliyetlerinin sonucunda ise tahsilâta bulunurlar. Dolayısıyla işletmenin her faaliyet safhasında meydana gelen işlemlerin hesaplarının tutulması gerekmektedir (Özgür, 1992).

Dünyada süregelen ticari faaliyetler devam ettikçe elde edilen servetin şekli değişir, bu değişimin de bazı sonuçları olur. Ticari faaliyetlerin hatasız değerlendirilip yorumlanabilmesi için kanıt olarak belgeye dayandırılması gerekmektedir. Muhasebe, bu faaliyetleri düzenli, anlaşılır ve faydalı bir biçimde sağlamaktadır.

Muhasebe: ekonomik birimlerin elinde bulunan varlıkların ve kaynakların nasıl oluştuğunu, bunların nerelerde ne şekilde kullanıldığını, yapılan ticari işlemler sonucu varlıklarda ve kaynaklarda meydana gelen değişimleri, sözü edilen ekonomik birimin mali durumu hakkında bilgileri kaydeden, raporlayan ve bu bilgileri ilgili bilgi kullanıcılarına ileten bilgi sistemidir.

Muhasebenin amacı, kuruluş ve işletmelerin finansal faaliyetlerine göre elde edilen verilerin işlenerek kaydedilmesi, düzenlenmesi ve anlaşılır şekle getirilmesinin sağlanmasıdır. Yani muhasebe;

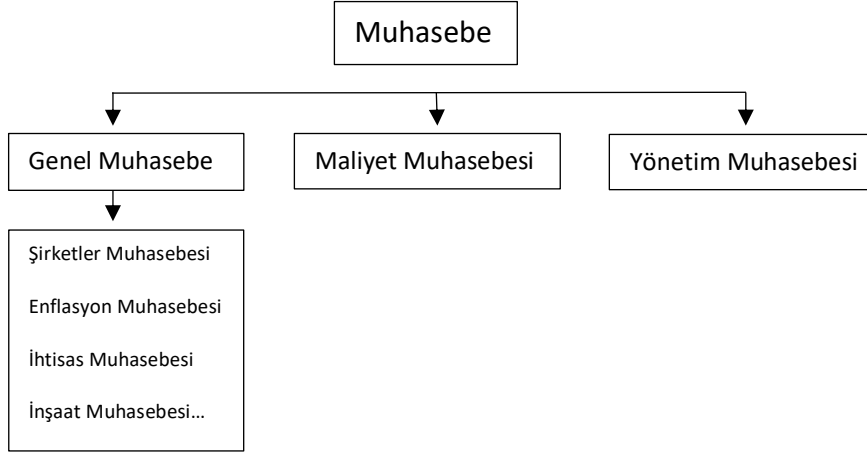
- Muhasebe finansal kaynakları kullanan kişilere doğru karar vermelerini etkileyen bir hizmet faaliyetidir.
- Ticari faaliyetlerin ve işlemlerin açıklandığı, ölçülüp, sınıflandırıldığı ve uygun bir şekilde birleştirilip özetlenerek raporlandığı, nihayetinde ekonomik bir varlık olan işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarının ortaya konduğu tanımlayıcı analitik bir disiplindir.
- Kararları ve faaliyetleri ticari bir işletme veya diğer işletmelerin faaliyetleriyle ilgili olan çok sayıda kullanıcıya, bu işletmeler hakkındaki ekonomik bilgileri bir süreç içinde toplayarak ilettiği için bir bilgi sistemidir.

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, finansal tablo kullanıcıları ile ekonomik birimlerde gerçekleşen finansla olaylar arasındaki köprü muhasebe sayesinde kurulmaktadır (Cemalcılar ve Önce,1999).

Muhasebe, çok geniş bir uygulama alanına sahiptir. Muhasebenin temel özellikleri ve düzeni aynı olmasına rağmen işletmelerin çeşitliliği sebebiyle farklı işlemler ve farklı özelliklere ulaşmak amacıyla yeni türleri meydana gelmiştir. Bu bağlamda; kullanım alanına göre muhasebe türleri farklılık gösterebilir ve sınıflandırılabilir.

Muhasebe; Genel Muhasebe, Yönetim Muhasebesi ve Maliyet Muhasebesi olmak üzere üç bölümde ele alınır. İhtisas muhasebeleri olarak da adlandırılan banka muhasebesi, inşaat muhasebesi, enflasyon muhasebesi ve benzeri uygulamalar da muhasebenin bu üç bölümünden yararlanır

Şekil 2. Muhasebenin Bölümleri

Genel muhasebe, finansal muhasebe şeklinde de isimlendirilir. Tarafsız belgeler kullanarak işletme kaynaklarının nereden geldiğini ve ne şekilde kullanılabileceğini belirler. Genel muhasebenin işlevi; işletmenin sahip olduğu varlıklarını, sermayesini ve borçlarını belirleyerek, işletme faaliyetleri nedeniyle meydana gelen farklılıkları analiz etmek ve bunların sonucunu ortaya koymaktır.

Maliyet Muhasebesi, genel muhasebenin işleyişine ek olarak maliyet bilgilerini de ele alan muhasebe dalıdır. Bu muhasebe, mal ve hizmet üreten işletmelerde kullanılır. İşlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Verilen hizmet ya da ürünlerin maliyetlerini hesaplamak
2. Giderlerin kontrol altına alınmasını sağlamak
3. Karar alma ve planlama aşamalarında yardımcı olmak

Yönetim muhasebesi, bahsedilen genel ve maliyet muhasebelerini içine alan ve bu verilerin ışığında elde edilenleri işleyerek ilgili kişilere servis eden muhasebe dalıdır. Yöneticilere işletmenin ilerleyeceği yol hakkında bilgi vererek geleceği hakkında fikir oluşturulmasına katkı sağlar. Yönetim muhasebesi genel anlamıyla işletme yöneticilerinin işletmenin geleceğini planlayarak alacakları ekonomik kararların ve yıllık bütçe planlamalarını oluşturmalarına yardım eden, denetimlerini sağlayan muhasebe türüdür.

1.1.1. Muhasebenin Fonksiyonları

Muhasebe: ekonomik birimlerin elinde bulunan varlıkların ve kaynakların nasıl oluştuğunu, bunların nerelerde ne şekilde kullanıldığını, yapılan ticari işlemler sonucu varlıklarda ve kaynaklarda meydana gelen değişimleri, sözü edilen ekonomik birimin mali durumu hakkında bilgileri kaydeden, raporlayan ve bu bilgileri ilgili bilgi kullanıcılarına ileten bilgi sistemidir. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere muhasebenin bazı görevleri mevcuttur:

- **Kaydetme:** Para muhasebe işlemlerini ifade etmekte kullanılır. Parasal değer taşıyan olay ve işlemlerin birleştirilip VUK ve TTK'da yer alan tarafsız belgelere dayandırılarak tarih ve sıra numarasına göre günlük deftere kaydedilmesidir.
- **Sınıflandırma:** Günlük deftere gerçekleştiği zaman ve sıra numarasına göre kaydedilen işlem ve olaylar büyük defterde niteliklerine göre sınıflandırılır. Örneğin ticari mallar, yapılan giderler, bankalar, satılan mal veya satın alınan mal gibi...
- **Özetleyerek Rapor Etme:** Özetleme aşaması, günlük deftere tarih sırasına göre işlenen ve büyük deftere kaydedilen bilgilerin özetlenmesidir. Raporlama aşaması ise özetlenen bilgilerin kişi ya da kuruluşlara onların anlayacağı açıklıkta finansal tablolar yardımıyla rapor halinde sunulmasıdır.
- **Analiz ve Yorum:** Mali tablolarda işletmenin durumu rapor edildikten sonra sonuçların ne anlama geldiği, işletmenin ne durumda olduğu ve olaylar ile sonuçları arasındaki ilişkinin yorumlanmasıdır. Mali tabloların yorumlanması işletmenin geleceğine ilişkin kararların alınmasındaki en önemli yol göstericidir.

1.1.2. Muhasebe İlkeleri

Muhasebe ilkeleri; ilkelerin ve uygulamaların oluşmasını sağlayan gözlemlerin bütünü şeklinde düşünülebilir. Bu kavramlar muhasebenin anayasası olarak da bilinir. Yapılan muhasebe işlemlerinin hiçbiri muhasebenin temel ilkeleriyle ters düşmez.

" Muhasebenin Temel Kavramları " başlığı altında Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde belirtilmiş on iki adet kavram mevcuttur:

Tablo 1. Muhasebe İlkeleri

1.	Sosyal Sorumluluk Kavramı
2.	Kişilik Kavramı
3.	İşletmenin Sürekliliği Kavramı
4.	Dönemsellik Kavramı
5.	Parayla Ölçülme Kavramı
6.	Maliyet Esası Kavramı
7.	Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı
8.	Tutarlılık Kavramı
9.	İhtiyatlılık Kavramı
10.	Tam Açıklama Kavramı
11.	Önemlilik Kavramı
12.	Özün Önceliği Kavramı

İlk beş ilke muhasebe uygulamaları ve işletme arasındaki dinamiği sağlarlar. İlkelerin geri kalanları ise tamamen muhasebenin düzeni ve raporlama teknikleri ile ilgilidir.

1. Sosyal Sorumluluk Kavramı: Muhasebenin görevini yerine getirme konusundaki yükümlülüklerini ifade etmektedir. Muhasebenin kapsamını, anlamını, yerini ve amacını göstermektedir. Bu kavram, muhasebe sisteminin düzgün yürütülmesinde ve mali tabloların düzenlenip sunulmasında; belli kişi veya grupların değil toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve bu nedenle bilgiyi üretirken gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade eder.
2. Kişilik Kavramı: İşletmenin sahip veya sahiplerinden, yöneticilerinden, çalışanlarından ve diğer ilgililerden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ve o işletmenin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini öngörür.
3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı: İşletmelerin yalnızca belirli bir süreye bağlı olmadan faaliyetlerini devam ettireceğini ifade eder. Bu sebeple işletmenin ömrü, sahiplerinin ya da ortaklarının yaşam sürelerine bağlı değildir. Maliyet esasının temelini, işletmenin sürekliliği kavramı meydana getirir.
4. Dönemsellik Kavramı: İşletmenin sürekliliği kavramı doğrultusunda sınırsız kabul edilen işletme ömrünün belli dönemlere ayrılması ve her bir dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak belirlenmesidir. Gelir ve giderlerin tahakkuk hesabına göre muhasebeleştirilmesi, kazanç, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir.
5. Parayla Ölçme Kavramı: Parayla ölçülebilen ekonomik olay ve işlemlerin muhasebeye ortak bir ölçü olarak para birimiyle yansıtılması ifade eder. Muhasebe işlemleri ülkede geçerli para birimine göre yapılır.
6. Maliyet Esası Kavramı: Para miktarı, alacaklar ve maliyetin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayan diğer kalemler hariç, işletme tarafından edinilen varlık ve hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde, bunların elde edilme maliyetlerinin esas alınması gereğini ifade eder.
7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı: Bu kavram; muhasebe kayıtlarını gerçek durumu yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş tarafsız

belgelere dayandırılması ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde tarafsız ve ön yargısız davranılması gereğini ifade eder.

8. Tutarlılık Kavramı: Muhasebeleştirme süreci için uygulanan muhasebe politikalarının, birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden devam etmesi gereğini anlatmaktadır. İşletmelerin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması bu kavramın amacını oluşturur. Tutarlılık kavramı, mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörür.
9. Tam Açıklama Kavramı: Mali tabloların, bu tabloları kullanacak kişi veya kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak miktarda, açık ve anlaşılır olmasını anlatır. Mali tablolarda finansal bilgilerin tam ve anlaşılır olarak açıklanmasıyla birlikte, mali tablo bölümleri kapsamında bulunmayan ancak alınacak kararları etkileyebilecek, gerçekleşmesi muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir.
10. İhtiyatlılık Kavramı: Bu kavram, muhasebe olaylarında tedbirli davranılması ve işletmenin karşısına çıkabilecek risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder. Bu kavramın sonucu olarak, işletmeler, muhtemel giderleri ve karları için karşılık ayırırlar, muhtemel gelirleri ve karları için ise gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapamazlar..
11. Önemlilik Kavramı: Önemlilik kavramı, bir hesap bölümü veya mali bir olayın ağırlık ve değerinin, mali tablolar baz alınarak yapılacak değerlemeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek seviyede olmasını anlatır. Önemli hesap kalemleri, finansal olaylar ve diğer konuların mali tablolarda yer alması zorunludur.
12. Özün Önceliği Kavramı: İşlemlerin muhasebeye aktarılmasında ve bu işlemlerle alakalı değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınması gereğini anlatmaktadır.

1.2. Muhasebe Mesleği

Bir meşguliyetin meslek olarak adlandırılabilmesi için gerekli olan özelliklere muhasebe mesleği de sahiptir. Bu özellikler şu şekilde belirtilebilir (Marşap, 1996);

- Karmaşık ve sürekli gelişen bir bilgi yapısına sahip olma,
- Uygulamada karşılaşılan sorunların çözümünde mesleki yargı kullanımını gerektirmesi,
- Kamu yararına hizmet edecek mesleki bir sorumluluk gerektirmesi.

Bütün mesleklerde olduğu gibi muhasebe alanında çalışanlar için de istenen bazı nitelikler bulunmaktadır. Muhasebecilerin kişisel yetkinliklerinin mesleki alanda gelişmelerinde etkileri vardır. Muhasebe mesleğinin gelişmesi ve muhasebe meslek çalışanlarının yeterlilikleri kapsamında, muhasebe eğitiminin uluslararası alanda belirli bir yetkinlik seviyesinde gerçekleştirilmesi hakkında talimatları olan Uluslararası Muhasebe Federasyonu'na (IFAC, 2017) göre genel olarak muhasebe mesleğinin nitelikleri üç yeterlilikten oluşabilir. Bunlardan ilki; mesleğin en önemli parametresi sayılabilecek mesleki bilginin yeterli olmasıdır. İkincisi ise, muhasebecinin sosyallik, planlama becerisi, organize edip planlayabilme vb. gibi yetilerini de etkileyen kişisel bilginin yeterli olmasıdır. Son olarak da problem çözme, kriz yönetebilme ve analiz edebilme yeteneklerinin bulunmasını sağlayan analitik bilgi yeterliliğidir.

Türkiye'de muhasebecilik, uzun yıllardır süregelen bir meslektir ancak kanunen düzenlenmesi kanunla düzenlenmesi, 01.06.1989 tarihinde kabul edilen ve 13.06.1989 tarih ve 20194 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3568 sayılı kanunla gerçekleştirilmiş ve ilk defa bu kanun ile meslek olarak tanımlanmıştır (Tesmer, 2010).

Kabul edilen bu kanunun amaçları;

- Sermaye şirketleri son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Bu gelişmeyle birlikte küçük tasarrufların işletmeye yatırılması ve finansal araçlar ile işletme

sermayelerinin güçlendirilmesi hız kazanmıştır. Bu durum da işletmelerin topluma güvenilir finansal bilgi sağlamasını zorunlu hale getirmiştir.

- İşletmelerin giderek büyümesi finansal denetimi kaçınılmaz hale getirmiştir.
- Finansal denetim ve muhasebe konuları ile ilgili olarak ve finansal denetim mesleğinin uygulanmasında ortak kavramların oluşturulması konusu önem taşımaktadır.
- Muhasebe uygulamaları genelde çok yönlüdür ve muhasebe sayesinde elde edilen bilgiler işletme ile ilgili alınacak kararlarda fikir gösterici olmasına rağmen sağladığı yararlar oldukça kısıtlı sayılabilir.

Bu kanuna göre meslek mensupları Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir olarak üçe ayrılmıştı. Ancak 26.07.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5786 sayılı kanun 3568 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenleme ile "Serbest Muhasebeci" ve "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik" unvanları tek bir unvan altında "Serbest Muhasebeci Mali Müşavir" olarak toplamıştır. Şu anda ülkemizde yetmiş yedi adet Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası bulunurken, sekiz adet de Yeminli Mali Müşavirler Odası bulunmaktadır(TÜRMOB,2014).

1.2.1. Muhasebe Mesleğinde Etik

Yunancada örf ve adet anlamına gelen “Ethos” kelimesi, etik sözcüğünün temelini oluşturmaktadır. Etik, iyiyi kötüden, yararlıyı yararsızdan ve doğruyu yanlıştan ayıran uyulması gereken kural ve ilkelerdir. İnsan davranışlarının değerli veya değersiz olduğunu ahlaki bakımdan inceleyen etik, felsefi bir disiplin olarak kabul edilmiştir. (Gözener, 2008).

Etik sözcüğü Oxford sözlüğünde üç farklı şekilde tanımlanmıştır:

- Değer yargıları bilimidir.

- İnsan hayatında belirli durumlarda söz konusu olan, kabul edilmiş kurallardır.
- İnsanların en geniş anlamdaki sorumluluklarının bilimi, sivil, politik ve uluslararası yasa bilimi.

Sorumluluk duygusu, etik kavramının en temelini oluşturmaktadır. Bireyler arası ve toplumsal ilişkilerde topluca kabullenilmiş, ahlaki açıdan var olması gereken kurallar ve bu kurallara uymak şartıyla gerçekleştirilen davranışlar etik değerler olarak adlandırılabilir.

Etik bir başka bakışla, topluma karşı sorumluluklardır. Kanuni herhangi bir yaptırımı olmamasına rağmen insan, kendini etrafındakilere karşı sorumlu hisseder ve iyi ile kötünün ayrımını yapmayı, doğru ve yanlış ayırabilmeyi ister. Bu ayrımı yaparken de bazı ölçütlerle karşılaşmıştır ki bu ölçütler insanlığın ilk varlığından günümüze kadar, toplumun düzenini sağlamak için pek çok nedenden dolayı değişim göstermiştir. Etik değerler olarak karşılaşılan bu ölçütler, yaşanan toplumun kültür ve din mekanizmasının birer yansımasıdır.

Etik ve ahlak kavramı birbirleriyle ilişkilidir. Bu doğrultuda aralarındaki temel fark etik kavramının ahlak kavramını da kapsayan felsefi bir disiplin olarak tanımlanmasıdır. Etik genel anlamda, toplum tarafından kabul görülen ilkeler bütünü olarak kabul görülür. Ahlak ise, kişilerin yaşadığı yer ve geleneğe göre kendine uygun davranışta bulunma ve karar alma olarak tanımlanmaktadır. Etik kurallar evrensel kabul edilirken ahlâk kuralları gelenekseldir. Ahlâk kuralları toplum kültürlerine göre değişiklikler göstermektedir (Bayrak, 2001).

Profesyonellik, bir mesleği veya bir meslekle ilgili kişiyi belirten ve tanımlayan davranışları, amaçları en önemlisi kaliteyi ifade etmektedir. Muhasebe mesleğini yeterlilik, tarafsızlık ve dürüstlük ilkeleri oluşturur. Muhasebe mesleği profesyonellik gerektirdiği için, meslek ahlakı incelenirken aynı zamanda profesyonel ahlaktan söz edilmesi de gerekmektedir. Profesyonel ahlak, profesyonel kişiler için hem uygulama hem de ideal amaçlı hazırlanan davranış standartlarının içermektedir. (Türk, 2004).

Mesleki etik, ahlaki ilkelerin o meslek alanı gözetilerek şekillenmesi ve etik yaklaşımlarının mesleki olarak belirlenmesidir. Belirlenen bu kurallar; meslek mensuplarının, toplumun veyahut meslek grubunun onayladığı mesleki ve ahlaki ilkelere uygun olarak davranmasını gerektirir. Meslek mensuplarının yaşadıkları toplumda gördükleri saygı ve kazandıkları güven, bu kişilerin mesleki etiğe bağlılığıyla doğru orantılıdır.

Muhasebede etik, toplumun güncel değer yargılarını önemseyerek güvenilir bilgilerin topluma tanıtılmasının yanı sıra kanunlara uygun işlemlerin ahlak çerçevesinde gerçekleştirilmesidir. Tüm muhasebe ekibinin etiğe uygun davranması zorunlu tutulmuştur, böylelikle toplumsal güven şüpheye yer verilmeksizin sağlanabilsin.

Muhasebecilerin yaptıkları işler ve kararlar kişileri, işletmeleri ve diğer kurumları önemli ölçüde etkiler. Muhasebecinin aldığı kararlar ve yaptığı işlerin sonuçları bambaşka olabilir ve bir işletme için başarı ya da başarısızlık anlamına gelebilir. (Larson,1995).

Bir bilgi sistemi olan muhasebede; ulaşılan verilerin güvenilir ve şeffaf olması karar mekanizmasında etkili olacak ve işletme için daha sağlıklı olabilecektir. Özellikle muhasebenin en önemli fonksiyonlarından biri olan kaydetme işlemi gerçekleştiğinde, sonuçlardan etkilenen bilgi kullanıcılarının büyük bir kitleden oluşması, muhasebe meslek mensuplarının meslek etiğini uygulamaları kapsamında daha dikkatli ve özenli davranmalarını gerektirmektedir. Mesleği icra eden kişi, devletten yaşadığı topluma, mesleki kuruluşlardan mükelleflerine kadar sorumlulukları geniş alanlara yayılan kişidir. Sahip olduğu bilgi ve deneyimini bunu talep eden bilgi kullanıcılarına sunarken, muhasebe mesleği ile ilgili yasaların ve mesleki kuruluşların gerektirdiği sınırlar ve açıklamalar çerçevesinde hareket etmelidir. Meslek mensubu bu sorumluluğu yerine getirirken kimi zaman inandığı ahlak kurallarıyla çelişen durumlar yaşayabilir. Bu problemleri aşarken mesleğin gerektirdiği etik önemli bir role sahiptir. Etiğin muhasebe meslek mensuplarının sorumluluk ve iş ahlakı anlayışına iyice işleyebilmesi için, muhasebe eğitimi ile birlikte etik eğitimini de alması gereklidir.

1.2.2. Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Mesleğine Yönelik Yapılan Etik Düzenlemeler

Muhasebe mesleğinde meslek etiğine yönelik gerek Türkiye’de gerekse uluslararası alanda kapsamlı çalışmalar yapılmış ve etik kurallar belirlenmiştir.

Meslek etiğinde uluslararası alanda çalışmalar gösteren kuruluşların başında IFAC ve AICPA gelmektedir. IFAC 1977 yılında, ulusal muhasebe örgütlerinin uluslararası alanda bir araya gelerek oluşturdukları, muhasebe mesleğinin dünya çapında ve ortak standartlara uygun bir şekilde gelişmesini amaç eden bir kuruluştur. IFAC, Uluslararası Etik Standartları Kurulu'nu kurmuştur. Uluslararası Etik Standartları Kurulunun amacı; tüm dünyada muhasebe meslek mensuplarının uygulayacağı, kamu çıkarlarına yönelik etik standartlarının oluşturulmasını sağlamaktır. IFAC mesleki standartlaşmayı sağlamak için tüm dünyada muhasebecilerin uymak zorunda olduğu;

- Dürüstlük
- Nesnellik
- Mesleki Yeterlilik-Gerekli Özen
- Gizlilik
- Mesleki Davranış, olmak üzere beş temel ilke belirlemiştir

(www.ifac.org/ethics,2014).

AICPA ise 1917 yılında etik kavramalar ile ilgili bazı çalışmalar yayınlamıştır. Muhasebe Mesleğinde Meslek Ahlakı Standartları ilk olarak 1966’da bu kuruluş tarafından yayınlanmıştır. 1988 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve “Meslekî Standartlarda Yeniden Yapılanma Planı ve Meslekî Davranış Yasaları” şeklinde yayımlanmıştır (Kutluk, 2010). AICPA, muhasebe mesleğini icra edenler için mesleki yükümlülüklerini yerine getirirken rehberlik edecek 6 adet ilke ile 12 adet kural belirlemiştir. AICPA Meslekî Davranış İlkeleri ve Kuralları son olarak 15.12.2014 tarihinde revize edilmiştir. Bu ilkeler;

- Sorumluluklar: Muhasebe meslek mensupları profesyonel olarak sorumluluklarını yerine getirirken, üyelerin bütün faaliyetlerinde duyarlı, mesleki ve ahlaki kurallara uygun hareket etmeleri gerekir. Üyeler bunun yanında, muhasebe mesleğini geliştirmek, halkın güvenini korumak ve mesleğin gerektirdiği özel sorumluluklarını yerine getirmek için aralarında işbirliği yapma konusunda sürekli bir mesuliyete sahiptir. Mesleğin geleneklerini devam ettirmek ve geliştirmek için tüm üyelerin birlikte çabaları gerekmektedir.
- Kamu yararını gözetme: Muhasebe meslek mensupları, kamu yararına hizmet edecek biçimde davranma, kamu güvenini şerefendirme ve üstlendiği profesyonellik fiillerini gösterme yükümlülüğünü kabul etmelidir. Bir mesleğin diğerlerine oranla fark yaratan işaretlerinden birisi de kamuya karşı sorumluluğunun kabul edilmesidir. Muhasebe meslek mensuplarının ürettiği bilgileri kullananlar, müşteriler, kredi danışmanları, hükümetler, işverenler, yatırımcılar, iş ve finans sektörü, ticaret yapanlar, akademisyenler vb. çevrelerdir. Bu bilgi kullanıcıları üyelerin tarafsızlığı ve bütünlüğüne güvenmek isterler. Bu güven üyelere kamu yararı sorumluluğu getirmektedir. Kamunun menfaati, mesleğin hizmet verdiği kişi ve kurumlar topluluğunun refahı olarak tanımlanmaktadır. Mesleki sorumluluklarını yerine getirirken üyeler bu grupların her birinin çelişkili baskılarıyla karşılaşabilirler. Bu ihtilafların çözümünde, üyeler halka karşı sorumluluklarını yerine getirdiğinde, müşterilerin ve işverenlerin çıkarlarının en iyi şekilde karşılanmaları şartı ile hareket etmelidir. Nitelikli hizmet sunmaları, ücret düzenlemeleri yapmaları ve bir dizi hizmet sunmaları beklenmektedir.
- Dürüstlük: Halkın güvenini koruyabilmek ve yaygınlaştırmak için, üyelerin tüm sorumluluklarını olabilecek en üst dürüstlük anlayışıyla yerine getirmeleri gerekir. Profesyonel tanınma için dürüstlük, temel bir karakter unsurudur. Bu kalite kamu güveninin ortaya çıktığı ve bir üyenin sonuçta tüm kararları sınaması gereken ölçüttür. Dürüstlük, bir üyenin müşteri gizliliğinin kısıtlamaları dâhilinde samimi ve dürüst olmasını gerektirir. Hizmet ve halkın güveni kişisel kazanıma ve avantaja tercih edilmemelidir.

bununla birlikte dürüstlük, yanlışlıkla yapılan hatayı ve dürüst fikir farklılığını barındırabilir fakat aldatmaca veya prensiplerin göz ardı edilmesini barındıramaz. Bütünlük, doğru ve adaletli olan ile ölçülür. Belirli kurallar, standartlar, rehberlik veya şüpheli görüşler karşısında üye “dürüst bir insanın yapacağı şeyi yapıyor muyum?” veya “Dürüstlüğümlü korudum mu?” gibi soruları kendisine sorarak kararlarını almalı ve faaliyetlerini sürdürmelidir. Dürüstlük bir üyenin teknik ve de etik standartların; hem biçimini hem ruhunu gözetmesini gerektirir. Dürüstlük aynı zamanda bir meslek mensubunun tarafsızlık, bağımsızlık ve gerekli özen ilkelerini gözetmesini gerektirir.

- Tarafsızlık ve Bağımsızlık: Mesleği icra edenler, profesyonel sorumluluklarını yerine getirirken kesinlikle tarafsızlığını korumalıdır ve çıkar çatışmasından uzak olmalıdır. Bununla birlikte denetim ve diğer onaylama hizmetleri verirken bağımsız olmalıdır. Tarafsızlık, bir üyenin hizmetlerini önemseyen bir kalitedir ve mesleğin fark yaratan özelliklerinden biridir. Tarafsızlık beraberinde dürüst ve çıkar çatışmalarından arınma zorunluluğu getirmektedir. Bağımsızlık, bir üyenin onaylama hizmetlerini uygulama konusundaki tarafsızlığını olumsuz etkileyebilecek ilişkileri engeller.
- Mesleki Özen Gösterme: Mesleği icra edenler, mesleğin teknik ve etik standartlarına uymalı, yetkinliği ve hizmetlerin kalitesini geliştirmek için sürekli çaba göstermeli ve mesleki sorumluluğu gereğince faaliyetlerini yerine getirirken kabiliyetini en üst seviyeye çıkarmak için çabalamalıdır. Mükemmellik arayışı, gereken özenin esasıdır. Gerekli özen, bir üyenin mesleki sorumluluklarını olgunluk ve titizlikle yerine getirmesini gerektirir. Meslek mensupları mesleki faaliyetleri özenle yaparak, halka karşı sorumluluğunda tutarlı olmalıdır. Yeterlilik, bir eğitim ve deneyim birleşiminden kaynaklanır. Meslek mensupları gereken ortak bilgi birikimine sahip olmalıdır. Yetkinliğin korunması, bir meslek mensubunu mesleki yaşamı boyunca devam etmesi gereken öğrenmeye ve mesleki gelişimine riayet gerektirir. Bu meslek mensuplarının bireysel sorumluluğudur.

Hizmetin Kapsamı ve Niteliği AICPA'nın belirlediği kurallar;

- **Bağımsızlık:** Mesleki sorumluluklar yerine getirilirken konusu geçen firmadan tamamen bağımsız şekilde davranılmalıdır. Denetçinin şahsi olarak müşterisi ile mali bir ilişki içerisinde bulunması, yönetim danışmanlığı yapması bağımsızlığa zarar veren etkenler olarak kabul edilir. Denetçi ya da muhasebe çalışanı denetim işlemi yaparken tam bağımsız olmalıdır.
- **Dürüst ve Tarafsız Olma:** Mesleği icra eden kişi faaliyetlerinde tarafsız ve dürüst olmak zorundadır. Tüm çalışanların uyması gereken dört ana standart vardır ve bunlar; mesleki yeterlilik standardı; mesleki özen standardı; planlama ve denetleme standardı; yeterli ve geçerli veri standardıdır.
- **Genel Standartlar:** Üyelerin tamamının uyması gerekli genel standartlar; mesleki özen, mesleki yeterlilik, koordine edilmiş ve kabul gören veri standartları olarak belirlenmiştir.
- **Standartlara Uygun Davranma:** Meslek çalışanı faaliyetleri sırasında mesleki kuruluşlar tarafından bildirilmiş ilgili standartlara uymak zorundadır.
- **Muhasebe İlkeleri ile Uyum:** Devlet Muhasebesi ve Finansal Muhasebe Standartları Kurullarınca yayınlanmış muhasebe standartlarıdır ve bütün muhasebe çalışanları için geçerlidir.
- **Sır Saklama:** Muhasebe çalışanı elde ettiği bilgileri müşterisinin rızasını almadan açıklayamaz. Eğer mahkeme çağrısı varsa muhasebe çalışanı buna uymak zorundadır. Bu bilgileri ilgili ve yetkili makamlara iletmekle yükümlüdür.
- **Şarta Bağlı Ücret:** Meslek çalışanı gerçek dışı bilgilerin oluşturulmasına yönelik ücret tekliflerini asla kabul edemez.
- **Meslek Onuru ile Bağdaşmayan Faaliyetler:** Meslek onuruna, itibarına ve dürüstlüğüne zarar veren davranışlardır, bunlar;
 - a) Müşteriyle ilgili kayıtların ve denetim çalışma kâğıtlarının saklı tutulması ve müşteriye verilmemesi
 - b) İstihdamda ayrılık oluşturma

- c) Muhasebe prensip, standart ve kurallarına uymamak
- d) Finansal tabloların düzenlenmesini ihmal etmek
- Reklam Yasağı: Meslek çalışanı gerçek dışı reklamlarla müşteri kazanamaz. Baskı, taciz ve dolandırıcılıkla iş yapmak yasaktır.
- Komisyon ve Bilirkişi Ücreti: Hiçbir meslek çalışanı bir mal veya ürün tanıtımı için müşterisinden komisyon gibi ücretler talebi edemez.
- Meslek Unvanı ve Şirketleşme: Bu kurala göre meslek mensubu meslek faaliyetini yürütmek amacıyla şahsi işletme, adi ortaklık, anonim şirketi kurabilir. Aldatıcı şirket ismi kullanamaz.
- Meslek Etiğine Aykırı Davranışlarla İlgili Yaptırımlar: Mesleki davranış kurallarıyla meslek mensuplarının kurallara uyup uymadıkları denetlenebilmekte ve uyulmadığı durumlarda yaptırımlar uygulanabilmektedir.

Türkiye’de ulusal düzeyde muhasebe meslek etiği kurallarına, 3568 sayılı kanunda, TÜRMOB düzenlemelerinde ve SPK düzenlemelerinde yer verilmiştir. “3568 Sayılı Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik” 19.10.2007 tarihli 26675 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır.

Tablo 2. 3568 Sayılı, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Etikle İlgili Olan Maddeler

Madde 1	Kanunun amacı işletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlamak
Madde 2	Meslek mensubunda bulunması gereken şartlar
Madde 3	Unvanların haksız kullandırılması
Madde 4	Genel şartlar
Madde 5	Yemin
Madde 6	Tasdik ve tasdikten doğan sorumluluklar
Madde 7	Meslekle ilgili çalıştırmayacakları ve işbirliği dahi yapılamayacağı
Madde 8	Mesleki etik, düzen ve gelenekleri korumak
Madde 9	Meslek sırları
Madde 10	Reklam yasağı
Madde 11	Yasaklar (ticaret yasağı, hizmet akdi vs.)
Madde 12	Ücret

Meslek ahlakı ve meslek etiği olarak ayrıyeten düzenlenmiş bir yönetmelik yoktur, uyulması gereken yükümlülükler olarak bazı düzenlemeler yer almıştır. Yönetmeliğin 6. maddesinde muhasebe meslek etiğinin ilkelerinden bahsedilmiştir. Buna göre meslek etiğinin ilkeleri aşağıda kısaca özetlenmektedir;

- Dürüstlük ilkesi; meslek sahiplerinin tümüne meslekî ilişkilerinde güvenilir ve doğru olma sorumluluğu getirmektedir.
- Mesleki Yeterlilik ve Özen ilkesi; meslek mensuplarına hizmet verirken teknik anlamda ve meslekî standartlara uygun olarak özenli davranma sorumluluğunu yüklemektedir.
- Tarafsızlık ilkesi; meslek sahiplerine, yanlı davranma, çıkar kavgası ya da üçüncü kişilerin uygun olmayan şekilde etkileri ve baskıları sebebiyle meslekî kararlarından taviz vermemelerini gerektirmektedir.
- Mesleki Davranış ilkesi; meslek sahiplerine, mesleğin itibarına zarar verecek davranışlarda bulunmama sorumluluğu getirmektedir.
- Gizlilik ilkesi; meslek mensuplarına mükellefi veya işveren ile ilgili edindiği bilgilerin gizliliğini koruma sorumluluğu getirmektedir.

TÜRMOB, 03.01.1990 tarih ve 20391 sayılı Resmi Gazete 'de Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yayınlamıştır. Bu yönetmelikte etik ile ilgili bazı kurallar yer almıştır. Ancak etikle ilgili özel düzenleme TÜRMOB tarafından 2001 yılında Meslek Ahlakı Kuralları ile İlgili Mecburi Meslek Kararı şeklinde yayınlamıştır. TÜRMOB bu yönetmelikle zorunlu meslek kararlarını yayınlayarak etik maddelerinin oluşturmasında liderlik etmiştir. Bu yönetmeliğin ikinci bölümünde “Genel Mesleki Standartlar” başlığı altında etik kurallarını belirtmiştir. Bu kurallar:

- Meslek Unvanı ve Yeterlilik İlkesi
- Dürüstlük, Güvenirlik ve Tarafsızlık
- Sır Saklama
- Mesleki Özen ve Titizlik
- Sorumluluk

- Bağımsızlık
- Haksız Rekabet

Söz konusu yönetmelik yayımlanan yönetmelikle değiştirilmiştir. 09.10.2007 tarih ve 26675 sayılı Resmi Gazete’de “Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeleri Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğin birinci maddesinde yönetmeliğin amacı “tüm üyeleri üst düzey mesleki bilgiye sahip, sosyal sorumluluk bilinci olan, etik değerlere bağlı, rekabet anlayışı daha kaliteli hizmet işleyişi biçiminde oluşmuş, güveniler ve saygın bir meslek mensupları kitlesi oluşturmak hedefine ulaşmak için muhasebe meslek mensuplarının mesleki ilişkilerde uymaları gereken asgari etik ilkelerini belirlemektir” şeklinde belirtilmiştir.

Bu yönetmelikte etik ilkeleri üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde tüm meslek mensuplarının uyması gereken temel etik ilkelerini ve bu ilkelerin uygulanması için gerekli kavramlar yer almaktadır. İkinci bölümde bağımsız çalışan meslek mensuplarının uyacakları etik ilkelerinden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise bağımlı hizmet veren meslek mensuplarının uyacakları etik ilkelerini içermektedir.

Etik eğitimi, muhasebe meslek mensuplarının mesleki konularından en önemlilerinden biri sayılabilir. Bu amaçla TÜRMOB tarafından Mart 2014 te “Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Eğitimi Ve Etik Sözleşme Yapılması Hakkında Tebliğ” yayınlanmıştır. Bu tebliğin hedefi; etik öğrenme doğrultusunda meslek mensubunda teşvik yaratarak, etik eğitimi ve etik davranış gelişimini oluşturmak üzere, muhasebe meslek mensupları ile bu kişilerin bağlı oldukları meslek odası arasında gerçekleştirilecek etik sözleşmesinin ve sözleşme yapılmadan öncesinde meslek mensubunun bağlı olacağı etik eğitiminin kanun ve esaslarını belirlemektir.

Sermaye Piyasaları Kurumu, 1981 yılında 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yetkilerini kullanan, idari ve mali bağımsızlığa sahip düzenleyici bir kamu kurumudur. Kurul'un temel görevi;

- Sermaye piyasasının güven, berraklık ve kararlılık içinde çalışmasını,
- Yatırımcıların hak ve faydalarının muhafazasını sağlamaktır.

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununun da kamuoyunu aydınlatma çerçevesinde 1 nolu ve 16 nolu tebliğleri yayımlanmıştır. Bu tebliğlerde meslek etiği ile ilgili konular şunlardır:

- Mesleki Yeterlilik İlkesi
- Hizmet İçi Eğitim ve Refakat Çalışması
- Mesleki Deneyim
- Bağımsızlık
- Sır Saklama
- Rekabet Yasağı
- Görev Değişiminde ve Kabulünde Sorumluluk
- Unvan Kullanımı

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBEDE YAPILAN HATA VE HİLELER

Hile kavramı sözlük anlamı olarak ‘‘bir kimseyi aldatmak, yanıltmak için yapılan oyun’’ şeklindedir. Hile; avantaj ya da çıkar elde etmek amacıyla yapılan dürüstçe olmayan hareketler bütünüdür. Her alanda rastlamak mümkündür.

Hata kavramı; bir ücretin ihmal edilmesi, mali tablolarda ortaya çıkan işlem dışı bir yanlış işlem anlamına gelmektedir (Bunger ve Dumitrescu,2009). Muhasebe hataları; kanunlara, genel kabul görmüş muhasebe standartları ile işletme politikalarına, yönetmelik ve yönerge gibi yasal mevzuata uymayan ancak kasıt unsuru içermeyen eylem ve davranışlar olarak tanımlanabilir (Aytekin ve diğerleri, 2015).

Hile ise, kişinin yanlış olduğunu bildiği veya doğruluğuna inanmadığı bir kısım usulsüzlüklerin ve kanun dışı hareketlerin bilerek gerçeğinden saptırma veya yanlış sunma amacıyla yapılmasını içermektedir. Finansal tablolardaki yanlışlıklar hileden, usulsüzlükten veya hatadan kaynaklanmaktadır. Hile ve usulsüzlükleri hatadan ayıran temel unsur, finansal tablolarda yanlışlığa sebep olan hareketin bilerek ve isteyerek yapılıp yapılmadığıdır (Emir, 2008). Hileyi gerçekleştiren kişi ya da kişilerin amacı, kendilerinin veya başkalarının hakkı olmamasına rağmen kazanç ile fayda elde etmesidir. Başka bir deyişle açıklamak gerekirse, hata yapanlar bilinçli olmadan birilerine zarar verirler ama kendi çıkarları yoktur. Ancak hile yapanlar başkalarına zarar verirken çıkar elde etmek hedefindedirler. (Dumanoğlu,2005).

Muhasebe işlemlerinin sonuçlarındaki problemler hile veya hatalardan dolayı oluşabilir. Oluşan bu problemleri birbirinden ayıran en önemli etken bilinçli yapılar

yapılmadığıdır. Bilinçli olarak yapılan her yanlışlık hile olarak nitelendirilirken, bilmeden veya istemeyerek yapılan yanlışlıklar hata olarak değerlendirilir. Hilelerin tespit edilmesi hataların tespitinden çok daha zordur.

2.1.Muhasebede Hile

Hile; başkaları üzerinden haksız gelir elde etmek için, açgözlülüğe, kurnazlığa ve aldatmaya dayalı dürüstlük ve etik dışı davranışlar olarak tanımlanabilir. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan BDS 240'da belirtilene göre ise hile; yönetim, üst yönetimden sorumlu olanlar, çalışanlar ya da üçüncü kişiler tarafından bir veya birden fazla kişinin, yasalara aykırı haksız kazanç sağlamak için yaptığı kasti hareketlerdir.

Muhasebede hata bilinçsiz ve istemeyerek gerçekleşirken, hile ise bilerek, isteyerek, bilinçlice yapılandır. Hilelerin tespiti son derece zordur ve bilinçli yapıldığı için muhasebe sistemi içinde kendiliğinden ortaya çıkamaz. Çünkü insan zekâsı her probleme bir çözüm üretebilmekte ve her geçen gün yeni yöntemler bulabilmektedir. Hilelerin ortaya çıkmasında en önemli unsur denetçinin tecrübe ve bilgisidir. Bu sebepten denetçilerin dikkatli olması ve şüpheli yaklaşması gerekir (MHUD Yayını,2004).

2.1.1. Muhasebede Hilenin Nedenleri

Hile yapılmasının nedenleri pek çok ayrı açıdan ele alınmaktadır. Hilelinin işletme yönetimi açısından nedenleri aşağıda kısaca açıklandığı gibidir:

- Yolsuzlukları gizlemek: İşletme çalışanı, şahsi ve yasal olmayan çıkar sağlamak amacıyla hırsızlık, ihtilas ve dolandırıcılık şeklinde yapmış oldukları yolsuzlukları gizlemek amacıyla kayıt, hesap ve belgeler üzerinde bazı düzensizlikler yapabilir (Gürbüz, 1995).

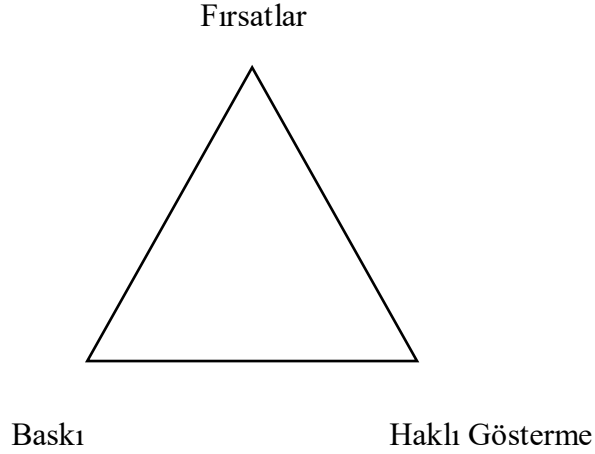
- Vergi kaçırmak: Vergi kaçırma, vergi dairelerine vergi verme yükümlülüğü olan işletmelerin vergi dairelerine kayıt yaptırmaktan kaçınmaları veya vergiye konu olan işlerin belgelerinin ortadan kaldırılması ya da olduğundan daha az gösterilmesi şeklinde yapılan bir hile türüdür.
- İşletmenin gerçek durumunu farklı göstermek: Günümüz koşullarında işletmeler ve bankalar artık borsada işlem görmeye başlamıştır ve bu sebeple işletmelerde yapılan hilelerin birçoğu bilançolar üzerinden yapılmaktadır. Aslında kar elde edemeyen işletmeler biraz daha çok vergi vermeyi göze alarak işletmeyi kadaymış gibi göstermeye çalışır ve üst kademedeki çalışan kişilere ek ücretler ödeyerek hem çalışanları ve fon sahibi kişileri hem de kredi sağlayan kuruluşları yanıltmaya çalışırlar.
- Diğer nedenler

Meslek mensuplarının hile yapmalarının altında yatan sebepler araştırılmak istenmiş ve Donal R. Cressey tarafından ABD'deki 200 mahkûmla yapılan görüşmeler sonucunda büyük bir çoğunluğun finansal sorumluluklarını gerçekleştirmek için hile yaptığı ortaya çıkmıştır. Bunun dışında mahkûmlarda bulunan iki etken daha tespit edilmiştir. Bunlar; hile yapıp yakalandığında gizleyebilmek veya yakalanmamak amacıyla karşılıklarına çıkan fırsat ve kendini savunarak haklı gösterecek nedenlere sığınmaktır (Wells, 2001).

Hilenin hangi şekilde yapıldığına ilişkin çalışmalar, hile yapanların hileyi üç ana unsurun bir araya gelmesi sonucu gerçekleştirdiklerini sonucunu ortaya koymuştur. Bunlar; baskı, fırsat ve rasyonelleştirilmedir. İlk defa bu üç unsuru hile üçgeni olarak adlandıran, hile konusunda çeşitli araştırmaları olan ve aynı zamanda ACFE'nin kurucusu da olan Joseph T. Wells'dir (Mengi, 2012). Literatürde, Wells'in adını koyduğu modeli destekleyen araştırmalar olduğu gibi modelin eksik yönlerini tamamlamaya yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. 1987 yılında Comission of Treadway'in raporunda, hilenin ortaya çıkmasında kurumsal güçlerin baskı ortamı yarattığı, fırsatların oluştuğunda ise hile ortamına zemin hazırlandığı ifade edilmektedir. 2002 yılında yayınlanan Amerika Denetim Standartları Kurulu (SAS) 99'da hilenin ortaya çıkması için üç ana unsurun birlikte bulunması gerektiği üzerinde durarak, tıpkı ACFE gibi, hile üçgeni modelini potansiyel hile riski

aktörlerini ele almanın bir aracı olarak görmüş ve önemini kabul etmiştir. Hile üçgeni modeli, hileli olayları açıklamak için sezgisel bir çerçeve olarak kullanılmaktadır (Elsayed, 2017).

Şekil 3.Hile Üçgeni

Baskı Unsuru: İşletme çalışanının üzerinde para ve statü gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkan baskıları ifade eder. Örneğin; çalışanın ödeyemediği borcu nedeniyle ölüm tehdidi alması...

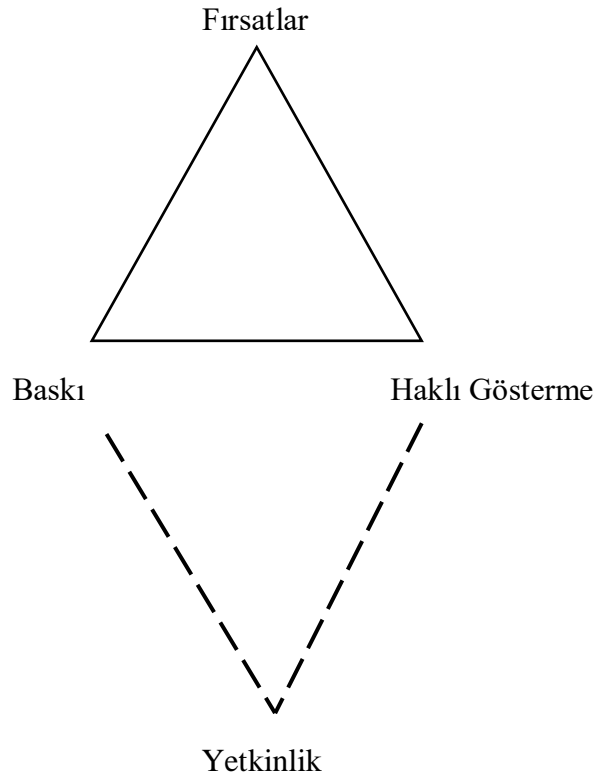
Fırsat Unsuru: İşletmenin, çalışanın hile yapmasına fırsat verecek bir yapı içerisinde bulunmasıdır. İşletmelerin hileye karşı dikkat edeceği çok önemli bir unsurdur. Hile yaparsa yakalanacağını düşünen çalışan hile yapma çabasına girişmemektedir. Örneğin; çalışanın işletmede sağlıklı bir iç kontrol sisteminin olmadığını düşünerek rahatlıkla parayı zimmetine geçirmesi...

Haklı Gösterme Unsuru: Yapılan hilelerin yakalanması durumunda çalışanın kendini haklı gösterme çabalarıdır. Örneğin; çalışanın aldığı parayı sonradan yerine koyacağını, bununla suçlanacağını düşünmediğini ileri sürmesi...

2004 yılında David T. Wolfe ve Dana R. Hermanson, bu üç unsurun bir arada var olmasının, her zaman hile olayının ortaya çıkmasına sebep olmayabileceğini, çoğu zaman üzerinde durulmayan ancak hilenin meydana gelişine neden olan bir unsur

daha bulunduğunu ortaya koymuşlardır. (Tarhan, 2012) Bu dördüncü etken kişinin doğuştan gelen yetenekleri ve sonradan kazandığı becerileri yani “yetkinlikleri”dir.

Şekil 4. Hile Karosu

Hile karosu ismiyle bilinen teori, hile üçgeninde bulunan fırsat mevcudiyeti, baskı ve haklı gösterme etkenlerinin bulunması halinde bile bu unsurları fırsata çevirebilecek donanım ve bilgiye sahip olmayan bir kişinin hileyi gerçekleştirmesinin daha zor olduğunu anlatır. “Hile şansını görerek bundan kim faydalanabilir?” sorusu sorularak, yetkinlik etkeninin hile üçgenindeki unsurlara ek olarak hile riskinin değerlendirilmesinde incelenmesi gerekmektedir(Wolfe ve Hermanson, 2004).

2.1.2.Muhasebede Hile Türleri

ACFE; işletmelerde meydana gelen hile türlerini; varlıkların kötüye kullanılması, hileli finansal raporlama ve yolsuzluk (ahlaki olmayan davranışlar) şeklinde sınıflandırmaktadır.

Muhasebede hileler kişilere yarar sağlamak amacıyla gerçekleştirildiğinden dolayı birçok farklı şekillerde yapılabilir. Yine de genel olarak sıkça karşılaşılan muhasebe hileleri aşağıdaki şekillerde sınıflandırılabilir:

- Kasti Yapılan Hatalar: Hataların muhasebede kasıtlı şekilde gerçekleştiği durumlarda hata yerine hile tanımı kullanılır. Çünkü hata ile hilenin en büyük farkı kasıt etkenidir. Fakat hata olaylarında kasıt unsurunu tespit etmek hayli zordur. Hatalar kasıt değil; dikkatsizlik, ihmalkârlık ve bilgisizlik içerir. Hile ise yanıltarak kar elde etmeye yönelik kasıtlı eylemlerdir. Değerlendirilmesi oldukça güç olan kasıt etkeninde, hata kasıtlı olarak yapılıyorsa; hile olarak düşünülür (Bozkurt,2000).
 - i. Ekonomik birimde gerçekleşen hatalarda süreklilik gözlenirse bu hile olarak değerlendirilir.
 - ii. Gerçekleşen hatanın ekonomik birime maliyeti oldukça yüksek olduğunda hataya hile gözüyle bakılır.
 - iii. Ekonomik birimin muhasebe sisteminde yapılan hatalar genelde kolayca tespit edilebiliyorken hata tespitinin güç olması hataya hile şeklinde yaklaşılmasını gerektirir.
- Kayıt Dışı İşlemler: Muhasebede kaydedilen her işlemin zorunlu olarak bir belgeye dayandırılması gerekmektedir. Bir kısım işlemlerin kasıtlı olarak belgesiz yapılması veya kanuni defter kayıtlarında belirtilmemesi şeklinde gerçekleşen hilelerdir. Bu tür hileler fatura almamak, vermemek veya belgeleri kaydetmemek şeklinde yapılmakta olup, bunların amacı da daha az vergi ödemektir.

TTK'nda belge düzeni ile ilgili bazı hükümler yer almaktadır. Ancak VUK daha ayrıntılı ve sınırlayıcı hükümler getirmektedir. Bu iki kanunun temel yaklaşımları farklıdır. Çünkü vergi hukuku, ilişkilerinde yalnızca yükümlü

ile devletin yararları değil tüm toplumun yararları da düşünmektedir. Bu sosyal hukuk, sosyal maliye düşüncesinin bir gereğidir. TTK ise, kişiler arasındaki ticari ilişkileri göz önünde bulundurarak üçüncü kişilerin de korunmasını dikkate almaktadır (Karakoç,1997).

- Zamanından Önce veya Sonra Yapılan Kayıtlar: Muhasebede mali nitelikli işlem ve olaylar defterlere kaydedilirken, bunların oluş tarihi önemli bir konudur. Bu konuya gereken önemi vermeyen bazı muhasebeciler çıkar amacıyla işlemi olduğundan önce ve sonra defterlere kaydedebilmektedirler. Bu yöntemle yapılan hileler zamanından önce veya sonra yapılan kayıtlar olarak adlandırılır.

VUK'nun bu konuyla ilgili olarak 219. maddesinde aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

- i. Muamelelerin işin hacmine ve icabına uygun olarak muhasebenin intizam ve vuzuhunu bozmayacak bir zaman zarfında kaydedilmesi şarttır. Bu gibi kayıtların on günden fazla geciktirilmesi caiz değildir.
 - ii. Kayıtların devamlı olarak muhasebe fişleri, primanota ve bordro gibi yetkili amirlerin imza ve parafını taşıyan mazbut vesikalara dayanarak yürüten müesseselerde, muamelelerin bunlara işlenmesi deftere işlenmesi hükmündedir. Ancak bu kayıtlar, muamelelerin esas defterlere 45 günden daha fazla geç intikal ettirilmesine cevaz vermez.
 - iii. Günlük kasa, günlük perakende satış ve hâsılat defterleri ile serbest meslek kazanç defterine muameleler günü gününe kaydedilir.
- Uydurma Hesaplar Açma: Kazancı gizlemek veya maliyetleri yükseltmek amacıyla yalan kişiler adına uydurma, yanıltıcı hesaplar açılmasıdır. Bu uydurma hesaplar yoluyla ile mali işlemler olduklarından farklı şekilde yansıtılmış olur. İşletmelerde en çok görülen uydurma işlemler şunlardır (İrmak ve diğerleri,2002):
 - i. Gerçekte olmayan kimselerden mal veya hizmet alınmış gibi belge düzenlemek

- ii. Yüksek bedelle satılan bir malın faturasının düşük bedel üzerinden başka biri adına düzenlenmesi
 - iii. İşletmenin ortaklara borçlu gibi gösterilerek ortaklara para aktarılması
 - iv. Gerçekte olmayan kişiler adına alacak hesapları açılıp daha sonra bu alacakların şüpheli hale geldiğini göstererek karşılık ayrılması
 - v. Vergiden muaf esnafa iş yaptırılmış gibi gider pusulası düzenleyerek giderlerin şişirilmesi
 - vi. Alım ve satımlarda komisyoncu olmadığı halde komisyoncu varmış gibi komisyon gideri tahakkuk ettirilmesi
- Sahte ve Yanıltıcı Belge Kullanma: Sahte belge, kanunlarda yer alan usul ve esaslara aykırı bir biçimde düzenlenen belgeleri ifade etmektedir. VUK'nun 359. maddesinde gerçek dışı belgenin tanımlanması şu şekilde yapılmıştır: Sahte belge, gerçek bir davranış ve durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgelerdir.
 - Bilanço Maskeleyesi: Bilânço, bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıkları ve bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren tablodur. Tanıma göre bilânçonun işletmenin maddi gücünü yansıttığı söylenebilir. Bundan dolayı, bilânço düzenleme ilke ve esaslarına uyulmadan yapılan bilânçolar işletmelere çeşitli çıkarlar sağlamaktadır. Bilânço maskeleyesi, bir işletmenin içinde bulunduğu ekonomik durumu olduğundan farklı gösterebilmek amacıyla, bilânçoda usul ve esaslara aykırı olarak yapılan değişikliklere denir. Bilânço maskeleyesinin yapılmasında amaçlanan; işletmenin finansal ve ekonomik yapısı ile karlılık ve nakit oranıyla ilgili, yanlış ve yanıltıcı bilgi vererek çeşitli hak ve fayda sağlamaktır.

Bilanço maskeleyesi ikiye ayrılır:

- 1) Bilanço maskeleyesi çoğunlukla işletmeleri olduğundan daha kârlı göstermek amacıyla yapılır. Bankalar huzurunda kredi itibarının yüksek çıkması, fon sahibi yatırımcıları ortak olmaya veya borç vermeye ikna etmek için daha güvenilir gözükten bilançolar hazırlanır. Bunlardan şu çıkarımda bulunulabilir: kamu veya özel

sektörde yöneticilik yapanların kendi başarısızlıklarını gizlemek ve mevcut pozisyonlarını korumak için bu yola başvururlar.

- 2) Bunun tam tersi bilanço maskeleyi de yapılabilmektedir. Özellikle daha az vergi ödemek için elde edilen kâr gizlenebilir. Bu tür maskeleye işlemi daha çok gelir tablosu üzerinde yapılır.

2.1.3. Türkiye’de ve Dünyada Yaşanan Muhasebe Hilelerine

Örnekler

Yaşanan skandalların en fazla yankı uyandıranı 1985 yılında kurulan Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük enerji ve gaz dağıtıcı şirketi Enron olayı olarak bilinmektedir. Enron firması kısa zamanda yükselerek ABD’deki en büyük 500 şirketin içinde 7. sıraya kadar gelmiş ve 100 milyar doların üstünde enerji ticareti yapma başarısını göstermiştir (Ertikin,2017). Enron’un batışının en önemli sebeplerinden biri muhasebe sistemlerinin uygulanmasındaki yanlışlardır. İçinde bulunduğu finansal durumu, yadsınamaz miktardaki borcunu, şirket zararlarını yatırımcılardan gizlemek ve onlara şirketin durumunu olduğundan daha iyi gösteren finansal tablolar sunmak için özel amaçlı girişimleri ve gerçek değer muhasebesi uygulamalarını suiistimal ederek kullanmıştır. Böylece, gerçeği yansıtmayan finansal tablolar ile kamuya bildirilmiştir. Yrttğu denetim çalışmalarında Enron’un kazançlarını yükseltmek için muhasebe kayıtlarında çok sayıda hileli işlem yaptığını aslında tespit eden firmanın bağımsız denetçisi Arthur Andersen, kusurlu işlemleri tespit etmesine rağmen Enron hakkında olumsuz görüş bildirmemiştir (zbirecikli, 2006).

Akıllarda kalan en önemli skandallardan biri de ‘‘Worldcom’’ olayıdır. 1983 yılında Bernard Ebbers tarafından kurulan Worldcom 7 yıl gibi kısa bir zamanda piyasa değerini 180 milyar dolara çıkarmayı başarmıştır. Firmanın 2001 yılında elde ettiği 1,4 milyar dolarlık krın ve 2002 yılının ilk çeyreğinde açıklamış olduğu krın sahte olduğu anlaşılmıştır. Muhasebe kayıtlarında mali işler genel müdür yardımcısının yaptığı yaklaşık 4 milyon dolarlık usulsüzlük şirket tarafından açıklanmıştır. 3.8 milyar dolar firma giderinin sermaye yatırıımı olarak kaydedildiği

belirtilmiştir. Muhasebe müdürü Scott Sullivan'ın işine son verilmiştir. Firma bu doğrultuda 2001 ve 2002 yılı ilk 3 aylık dilimi kapsayan sonuçlarını net zarar gösterecek şekilde tekrardan düzenleyeceğini duyurmuştur. Worldcom skandalının arkasında Enron şirketinin mali işleri ile ilgilenen Arthur Andersen'in denetim firması bulunmaktadır. Tıpkı Enron Skandalında olduğu gibi Arthur Andersen, Worldcom'un yapmış olduğu kayıtların Genel Kabul Görmüş Muhasebe standartları çerçevesinde doğru uygulanmadığı dipnotu düşülmesine rağmen hazırlanmış olduğu raporda hesapların denetimden geçirildiğini ve herhangi bir usulsüzlüğe rastlanılmadığını belirtmiştir.

Enron ve Worldcom olayları üzerine 30 Temmuz 2002 tarihinde Amerikan hükümeti SOX (SarbanesOxly) yasasını yürürlüğe koymuştur. Sarbanes Oxley Kanunu'nun amacı, şirketlerin sermaye piyasası mevzuatı veya diğer amaçlara uygun şekilde halka yapacakları açıklamaların doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak suretiyle yatırımcıları korumaktır (Sarbanes Oxley Act, 2002)

Sarbanes Oxley Kanununun getirdiği zorunluluklardan, yönetim kurulu, üst yönetim, bağımsız denetçiler, iç denetçiler, standart koyucu otoriteler, kurumsal yatırımcılar, bireysel yatırımcılar, avukatlar ve analistler başta olmak üzere çok çeşitli taraflar etkilenmiştir. Şirket üst yönetimi, denetim komitesi ve bağımsız dış denetçinin üstlerine düşen görevler artırılmıştır. Ayrıca, sermaye piyasası suçlarını ağır şekilde cezalandırmayı ve böylelikle caydırıcı olmayı amaçlamıştır (Aksoy, 2006).

Ülkemizde de, muhasebede çerçevesinde gerçekleşen birçok yolsuzluk skandalı mevcuttur. Bunlara örnek olarak İmar Bankası, Egebank ve Pamukbank gösterilebilir. Belirtilen tüm yolsuzluklar birçok paydaşa zarar vermiş, ekonomik yapıyı negatif yönde derinden etkilemiştir (Bayraktar, 2007).

1984 yılında Uzan Grubu tarafından satın alınan banka Türk Cumhuriyeti tarihinin en büyük yolsuzluklarından birini yapmış, sonuç olarak kendilerine TMSF tarafından el konulmuştur. Bankanın soruşturma kapsamına alınmasının nedeni vergi kaçırdığı ve balon hesaplar açtığı iddiasıdır.1990 yılında yapmış olduğu evrakta sahtecilik olayıyla almış olduğu stopaj ve savunma sanayi destekleme fonu getirilerinden oluşan 1 milyar liralık faizi vergi dairelerine yatırılmadığı ortaya

çıkılmış ve tutanağa işlenmiştir. Yapılan denetimler sonucunda 8 adet şubenin bu usulsüzlüğü yaptığı saptanmış ve 3.9 milyar liralık matrah farkı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olaylar sonucunda bankanın 54 tane şubesi denetim altına alınmıştır. Nakit sıkışıklığı, gelirin azalması, kâr zarar dengesinin bozulması, bankacılık işlemlerinden uzaklaşılması ve kredilerin çoğunun Uzan Grubuna kullandırılması ile 1994 yılında banka sıkı gözetime alınmıştır. 3 Temmuz 2004 yılında bankacılık işlemlerini gerçekleştirme ve mevduat toplama işlemleri engellenen bankanın denetim ve yönetimi TMSF'ye devrolunmuştur. İlk incelemelere bakıldığında zaman, mevduat faiz oranlarının belirtilenden eksik yansıtıldığı, kayıt dışı işlemlerin yapıldığı ve eksik bilgi beyanının olduğu anlaşılmıştır. Türkiye Finans tarihinin en büyük yolsuzluklarından biri olarak kabul edilen bu skandal kapsamında 833 trilyon 157 milyar 272 milyon lira verginin bildirilmediği belirtilmiştir. Muhasebe kayıtlarında usulsüzlük yapılabilmesi adına bilgisayar programı düzenlenmiş, tutulması gereken defter kaydı dışında farklı defterlerde muhasebeleştirilerek hileli kayıt sistemine başvurulmuştur. (Bayraktar, 2007).

Egebank skandalına bakıldığında bankanın, çalışanlarına uygulamış olduğu baskı ile önce off-shore hesaplara, off-shore hesaplar üzerinden ise yurtdışında kurulan sahte şirketlere 750 trilyon aktardığı saptanmıştır. Egebank hortumlanma vakası olarak açığa çıkmıştır. Banka içi boşaltılırken dört farklı yöntem uygulanmıştır. Bu yöntemler aşağıda sıralanmıştır (Bayraktar, 2007):

- Yurtdışı krediler: Banka teminatı kullanılarak yurt dışı kredilerin tahsis edilmesi,
- Komisyonlu aracılar: Komisyoncular vasıtasıyla şirketlere kredi tahsis edilmesi,
- Sahte (Naylon) şirketler: Faaliyet göstermeyen şirketlere kredi tahsis edilmesi,
- Off-shore hesaplarıdır.

Pamukbank skandalında ise, bankanın en önemli problemi grup şirketlerine kullandırılan ve alınmayan kredilerdir. Grup firmalarına verilen krediler zamanında ödenmemiştir. Grup kredilerinin faiz tahakkuku yapılmaması ve tahsilatlarının sarkmasından kaynaklı oluşan problemleri gizlemek için banka sadece faiz reeskontu yapmış ve tek düzen hesap planına aykırı olmasına rağmen kur farkı ve

reeskontları kredilerin ve diğer aktif hesapların alt hesaplarında muhasebeleştirilmişlerdir. Böylece bankanın bilançosu kârlı gösterilmiştir. BDDK yapmış olduğu denetimler sonucunda bankanın uzun zamandır grup kredileri kapsamında tahsilat yapamadığını ve buradan oluşan tasfiye zararının reeskont ile karlı bir görüntü oluşturmak maksadıyla yapılan hileli kayıtları saptamıştır.

Buradan hareketle, yaşanan muhasebe skandallarının temelinde finansal bilgi kullanıcılarında mevcut durum ve gelecekle ilgili olarak pozitif algılar yaratmak amacıyla işletmenin faaliyet sonuçlarının ve finansal yapısının bilerek ve isteyerek olduğundan farklı gösterilmesi yatmaktadır. Bu skandallardan yatırımcılar, borç verenler, çalışanlar, satıcılar, devlet ve kamuoyu gibi geniş bir grup maddi açıdan negatif etkilenmekte, ayrıca denetim sistemine duyulan güven azalmaktadır.

2.2.Muhasebede Hata

Hata kavramı bilmeden, istemeyerek meydana gelen yanlış, yanlıgı, yanılma olarak ifade edilebilir. Borçlar Kanununa göre hata; gerçek hakkında bilinçli olmayan yanlış veya eksiklik durumudur. Muhasebede hatalar; ihmal, bilgi eksikliği, tecrübesizlik, dikkatsizlik veya unutkanlık sebebiyle muhasebe sistemlerinde ortaya çıkan sorunlardır. Muhasebe sistemlerinde görülen hatalar kanun, yönetmelik, yönerge gibi mevzuatlara veya muhasebenin herkes tarafından kabul görmüş ilkelerine ve prensiplerine ters fakat kasıt etkeni içermeyen eylemler şeklinde tanımlanabilir(MHUD Yayını,2004).

Bu tanımlar da gösteriyor ki, muhasebede hata oluşurken kasıt ya da kötü niyet yoktur. Genelde meydana gelen hatalar özensizlik, dikkatsizlik veya tecrübesizlik sebebiyle oluşur. Bu da muhasebede yaşanan hata ve hileleri birbirinden ayırmayı sağlayan önemli etkindir.

TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalara ilişkin Türkiye Muhasebe Standartları madde 41' de hataların, finansal tablo kalemlerinin anlaşılmasında, ölçülmesinde, sunulmasında ve açıklamasında ortaya çıktığını belirtir. Eğer finansal tablolar, işletmenin mali durumunu, performansını

ya da nakit akışlarını yanlış göstermek amacıyla önemsiz dahi olsa yapılmış bir hatayı içeriyorsa, TFRS' ye uygun değildir. Bulunduğu dönemde hata yapıldıysa ve finansal tablolar onaylanmadan önce bu hata tespit edilirse bulunduğu dönemde düzeltilmelidir.

Ancak bazı durumlarda hatalar, sonraki dönemlerde fark edilmekte ve bu önceki dönemlere yönelik hatalar, karşılaştırmalı bilgilerle izleyen dönemlere ilişkin finansal tablolarda düzeltilmektedir. UFRS ve TFRS' de bir işletme; önceki döneme ait önemli hataları geçmişe dönük olarak, hataların bulunduğu dönemde yayınlanacak olan ilk finansal tablolarda aşağıdaki şekilde düzeltmeleri gerekmektedir (Greuning, 2005: 45):

- Hataların gerçekleştiği önceki dönem veya dönemlerin karşılaştırmalı değerlerini yeniden açıklayarak,
- İlk dönem sunumlarında, açılış bilançosu değerlerini yeniden açıklayarak düzeltme yapılabilir (Deloitte,2005: 24).

2.2.1. Muhasebede Hatanın Nedenleri

Muhasebede hata: kasıtlı olmayan, muhasebe fonksiyonlarına etki edebilme ihtimali taşıyan, genellikle kontrol araçlarıyla rahatça ortaya çıkarılabilen yanlışlıklardır.

Muhasebe hatasının tanımından da anlaşılacağı üzere, muhasebe hataları genel olarak Muhasebe işlemlerini yapan kişilerin bilgisizliğinden, tecrübesizliğinden, ihmal ve dikkatsizliğinden kaynaklanmaktadır

- Bilgisizlik ve Tecrübesizlik: İşletmelerdeki muhasebe hatalarının önüne geçebilmedeki ilk ve en önemli öncelik iyi yetişmiş, kaliteli, dürüst ve bilgili bir muhasebe personelinin çalıştırılmasıdır. Muhasebede çalışan personelin muhasebe kavram, ilke ve kurallarını, bu konuda yapılan yasal düzenlemeleri ve işletmenin muhasebe sistemini iyi bilmemesi,

muhasebede bir takım düzensizliklere ve dolayısıyla hataya yol açabilir (Hiçşaşmaz,1977). Tüm bunların yanında işletme, çalışanlarının hizmet içi eğitime tabi tutulması, gerektiğinde seminer, panel veya konferanslar hazırlanarak bilgi seviyesini arttırması hataların azaltılmasında alınabilecek önlemlerdendir.

- İhmal ve Dikkatsizlik: Muhasebe işlemleri gerçekleştirilirken gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi de en az bilgi kadar önemlidir.

Muhasebe personeli, sorumluluğunu yerine getirirken gerekli dikkat ve özeni göstermediği takdirde dikkatsizlik, unutkanlık, ilgisizlik ve ihmal sonucu yapılan işlemler muhasebenin işleyiş sistemini bozacak ve hatalara sebep olacaktır.

Muhasebe hatalarının oluşmasındaki söz konusu ihmal ve dikkatsizler, ay sonlarında düzenlenen mizanlarla ve hatalardan olumsuz etkilenen üçüncü şahısların hatırlatmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ve sağlıklı işleyen iç kontrol sistemi bulunan işletmelerde bu hatalar çok daha kısa sürelerde fark edilerek daha büyük sonuçlar doğurabilecek hataların olması engellenir.

2.2.2. Muhasebede Hataların Türleri

Teknolojinin gelişmesiyle muhasebe işlemlerinin bilgisayar ortamlarında hazırlanması hata sayıları azalmış, hatta bazı hataları da tamamen ortadan kaldırmış olsa bile uygulamada sık sık karşımıza çıkan hatalar bulunmaktadır.

2.2.2.1. Matematik Hataları

Matematik hataları, muhasebe sistemlerinde yapılan küçük dört işlem hatalarıyla işlemlerin defter kayıtlarına yanlış işlenmesi sonucu meydana gelir.

Bu türdeki hataların işlemler üzerinde tespit edilmesi çift kayıt sistemi sebebiyle olanaksızdır. Karşılaşılan bazı muhasebede matematik hataları şu şekildedir:

- Amortisman hesaplamalarında yapılan hatalar,
- Maaş bordrolarının toplamında yapılan hatalar,
- Bilanço ve gelir tablosu toplamlarında yapılan hatalar,
- Yevmiye, defteri kebir toplamlarında yapılan hatalar,
- Katma Değer Vergisinin hesaplanması esnasında yapılan hatalardır.

2.2.2.2. Kayıt Hataları

Muhasebe sistemlerinde gerçekleştirilen eylemlerin muhasebe defterine kaydı sırasında tutarında yapılan yanlışlık, belgelerin yanlış hesaplara kaydedilmesi veya alacak verecek hesaplarının karıştırılması sebebiyle meydana gelen hatalardır. Üç başlık altında incelenebilir:

- Rakamsal kayıt hesapları, defter kayıtlarına miktarların yanlış aktarılmasıyla meydana gelen hatalardır.

Örnek 1- A işletmesi 26/07/2019 tarihinde B işletmesine olan borcuna karşılık 148,000 TL tutarında bir çek vermiştir. Bu işleme ilişkin yevmiye maddesi kaydı aşağıdaki yapılmıştır:

_____ 26/07/2019 _____	
320 SATICILAR	134,000
103 VER. ÇEKLER VE	134,000
ÖDEME EMİRLERİ	
B işletmesine çek verilmesi	
_____ / _____	

A işletmesinin 148,000 TL olarak vermiş olduğu deftere 134,000 TL olarak kaydedilmiştir. Bu hatanın 29/07/2019 tarihinde fark edildiği varsayılırsa şu şekilde düzeltilebilir:

_____ 29/07/2019 _____	
320 SATICILAR	14,000
103 VER. ÇEKLER VE	14,000
ÖDEME EMİRLERİ	
Hata yapılan kaydın düzeltilmesi	
_____ / _____	

Örnek 2- A işletmesi 26/07/2019 tarihinde 500,000 TL ve %18 KDV ile birlikte peşin bir mal satın almıştır.

_____ 26/07/2019 _____	
53 TİCARİ MALLAR	570,000
191 İNDİRİLECEK KDV	90,000
100 KASA	590,000
Peşin mal alış	
_____ / _____	

Yukarıdaki kayıta, ticari mallar hesabının borcuna 70,000 TL eklenmiştir. Bu durumda ticari mallar hesabı tek taraflı olarak 700,000 TL alacaklandırılıp yanlışlık düzeltilebilir. Hatanın 29/07/2019 tarihinde yapıldığını varsayarsak kayıt aşağıdaki gibi yapılacaktır.

_____ 29/07/2019 _____

153 TİCARİ MALLAR 70,000

Fazla yazılan tutarın iptali

_____ / _____

- Hesap isminde yapılan hatalar: Muhasebede yapılan işlemlerin vergi kanunları ile muhasebe usul ve esaslarına uygun yorumlanmamasından dolayı kayıtların başka hesaba kaydedilmesi ile meydana gelen hatalardır. İşlemlerin muhasebeleştirilmesi sırasındaki esas yöntem, işlemin ait olduğu hesaba kaydedilmesidir. Bu hesap dışında başka bir hesaba kayıt söz konusu olduğunda işlem yanlış aktarılmış olur.

Örnek 1- A işletmesine 26/07/2019 tarihinde işletmede kullanılmak üzere 15.000 TL + %18 KDV tutarında yazıcı peşin olarak satın alınmış ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak aşağıdaki kayıt yapılmıştır.

_____ 26/07/2019 _____

153 TİCARİ MALLAR H. 15,000

191 İNDİRİLECEK KDV 2,700

320 SATICILAR 17,700

Yazıcı satın alınması

_____ / _____

Yukarıdaki kayıta işletmede kullanılmak üzere satın alınan yazıcının 255 Demirbaşlar hesabına kaydedilmesi gerekirken 153 Ticari Mallar hesabına kaydedilmiştir. Aynı zamanda peşin alınmasına rağmen veresiye alış gibi gösterilmiş ve kasa hesabı yerine satıcılar hesabı alacaklandırılmıştır. Düzeltme

işlemi için önce ilk yapılan kayıt ters kayıtla iptal edilmeli ve daha sonra doğru kayıt aşağıdaki şekilde yapılmalıdır.

_____ 26/07/2019 _____

320 SATICILAR	17,700	
153 TİCARİ MALLAR		15,000
191 İNDİRİLECEK KDV		2,700

Yanlış kaydın iptali

_____ / _____

_____ 26/07/2019 _____

255 DEMİRBAŞLAR H.	50,000	
191 İNDİRİLECEK KDV		9,000
100 KASA HESABI		59,000

Bilgisayar satın alınması

_____ / _____

Örnek 2- A işletmesi 26/07/2019 tarihinde 80,000 TL + %18 KDV tutarında mal satmış ve kayıt şu şekilde yapılmıştır:

_____ 26/07/2019 _____

100 KASA HESABI	94,400	
600 YURTİÇİ SATIŞLAR		80,000
191 İNDİRİLECEK KDV		14,400

Mal satış kaydı

_____ / _____

Yukarıdaki kayıttaki borçlandırılması gereken KDV tutarı indirilecek KDV hesabına yazılmıştır. Bu durumda İndirilecek KDV hesabı borç, Hesaplanan KDV hesabı ise alacak yazılarak hata düzeltilebilir.

_____ 27/07/2019 _____	
191 İNDİRİLECEK KDV	14,400
391 HESAPLANAN KDV	14,400
KDV ile ilgili yanlışlığın düzeltilmesi	
_____ / _____	

- Hesabın alacak ve borç taraflarının karıştırılması: Muhasebede yer alan işlemin alacaklı kayıt edilmesi gerekirken borçlu, borçlu olarak kaydedilmesi gerekirken alacaklı olarak yazılması hataya sebep olmaktadır.

Örnek 1- A işletmesinin B işletmesinden 5,000 TL alacaklıdır. A işletmesi 26/07/2019 tarihinde B işletmesinden 4 ay vadeli bir senet almış ve aşağıdaki kaydı yapmıştır.

_____ 26/07/2019 _____	
120 ALICILAR	5,000
121 ALACAK SENETLERİ	5,000
B işletmesinden 4 ay vadeli senet alındı	
_____ / _____	

Yukarıdaki kayıta hesaplar yanlış tarafa kaydedilmiş, ters kayıt yapılmıştır. Bu durumda, işlemin hem ters kaydı yapılmalı ve tutarlar iki katına çıkartılmalıdır.

_____ 26/07/2019 _____		
121 ALACAK SENETLERİ		10,000
	12 ALICILAR HESABI	10,000
Senet alış kaydının düzeltilmesi		
_____ / _____		

Örnek 2- A işletmesi 26/07/2019 tarihinde daha önceden mal aldığı B işletmesine olan 32,000 TL'lik borcunu ödemiş ve aşağıdaki kaydı yapmıştır.

_____ 26/07/2019 _____		
100 KASA	32,000	
	320 SATICILAR H.	32,000
B işletmesine olan borcun ödenmesi		
_____ / _____		

Yukarıdaki kayıta bir borç ödemesi söz konusudur. Bu nedenle borçlu hesap 320 Satıcılar, alacaklı hesap da 100 Kasa şeklinde olmalıdır.

_____ 26/07/2019 _____		
320 SATICILAR	32,000	
	100 KASA H.	32,000
Borç ödeme kaydının düzeltilmesi		
_____ / _____		

2.2.2.3. Unutma ve Tekrarlama Hataları

Muhasebe sistemlerindeki gelir, gider, alış, satış işlemlerinin farklı dönemlere işlenmesi, kayıtlarda hiç olmaması veya aynı işlemin birden fazla olarak işlenmesi sebebiyle ortaya çıkan hatalardır.

- Unutma Hataları: Dönemsellik ilkesi gereğince muhasebe işlemleri defterde ilgili olduğu döneme kaydedilmelidir. (Sevilengül,2005). İşlemlerin yanlış döneme kaydedilmesi muhasebede hatalara sebebiyet vermektedir.

Unutma hataları rutin kontrol ve incelemelerde vaktinde tespit edilip kayıtlardaki yanlışlığın fark edilmesi durumunda; aynı tarihte unutulmuş işleme ait bilgi ve belgeler deftere kaydedilmelidir. (Erkural,1982).

- Tekrarlama Hataları: Muhasebe sistemlerinde yapılan işlemlerin bir kereden fazla şekilde deftere işlenmesidir. Mükerrer kayıt olarak da bilinir(Hiçşaşmaz, 1977).

2.2.2.4. Nakil (Virman) Hataları

Muhasebe sistemlerinde bir işlemin defterden deftere veya sayfadan sayfaya aktarıldığı sırada yanlışlık yapılmasıyla başka hesaba yazılması sebebiyle ortaya çıkan hatalardır. Son zamanlarda bu işlemlerin dijital ortamlarda yapılması sayesinde bu hatalar azalmıştır. Nakil hatalarına şu örnekler verilebilir:

- Sayıların aktarılmasında yanlışlık
- Rakamların işleneceği hesapta yanlışlık yapılması
- Borç kısmına yazılması gereken miktarın alacak kısmına kaydedilmesi

- Günlük defterden büyük deftere aktarım sırasında aynı rakamın birden fazla kez yazılması,
- Günlük defterden büyük deftere aktarılırken bazı rakamların unutulması

2.2.2.5. Bilanço Hataları

Bilanço, bir işletmenin varlıklarının ve varlıkların kaynağını teşkil eden unsurların belirli bir tarihte gösterildiği tablodur. Bilançonun düzenlenmesinde muhasebe standartlarına ve kavramlarına uyulur. Bu standartların ve kavramların amacı da işletmeden bilgi alanların doğru bilgiye ulaşabilmesidir. Çünkü bilançonun amacı; işletme ortakları, işletme sahipleri, işletmenin ilişkide bulunduğu kişi, devlet ve kurumlar, yatırım yapanlar, kredi verenler ve diğerleri tarafından istenecek bilgileri tamamen gerçeği yansıtarak göstermektir.

Bilanço hatalarını, değerleme hatları ve hesapların birleştirilmesi olarak iki grupta incelenebilir:

- Değerleme Hataları: Bilançoda bulunan varlıkların (aktiflerin) ve kaynakların (pasiflerin) bilanço tarihindeki gerçek değerlerinin görünmesi gereklidir. Olması gereken durum ile var olan durum arasındaki farkı düzeltmek için VUK'nun 258-330 maddeleri hükmü uyarınca dönem sonunda ilgili başlıklara değerleme işlemleri yapılır. Dönem sonunda yapılan işlemlerin VUK'nun 258-330'uncu maddelerinde belirtilen hükümlere aykırı yapılması durumunda değerleme hataları ortaya çıkmaktadır.
- Hesapların Birleştirilmesi: işletmelerin yaptığı işlemleri ve bu işlemlerin kayıtlarının bulunduğu Tek Düzen Hesap Planı'na dayanarak farklı hesaplarda izlenmesi gerekirken tek bir hesap altında izlenmesi veya hesapların birbiri arasında takası sonucu gerçekteşen hatalardır.

2.2.2.6. TMS 8'e G6re Muhasebe Hataları

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun Ek-1 inci maddesi h6km6 ile kurulan T6rkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 24/02/2004 ve 2004/6924 sayılı Kararı ile y6r6rl6e giren ‘‘T6rkiye Muhasebe Standartları Kurulunun çalışmalarına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Y6netmeliğin 9 uncu maddesinin (b) bendi h6km6ne g6re Finansal tabloların gerçek, g6venilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve tutarlı finansal bilgiler 6retebilmesini sağlayacak T6rkiye Muhasebe Standartlarının oluşturulması 6ng6r6lmektedir.

Muhasebe hataları; yolsuzlukları, muhasebe politikalarının uygulama yanlışlıklarını, matematiksel hataları ve bilgilerin hatalı değerlendirilmesinden doğan durumları içerir. İşletme, geçmiş d6nemlere ait hataları fark ettiği andan sonra geriye d6n6k şekilde d6zeltmelidir. D6zeltme işlemi;

- Hatanın gerçekleştiği d6nem ile şu anki d6nem karşılaştırılarak hatanın tespit edilip işlemin revize edilmesi
- Geçmiş d6nemlerdeki hataların d6zeltme ekleri fark edildiği d6nemin zararına ve karına eklenemez. Bu sebepten her tablonun d6zenlenmesi yeniden yapılmalıdır.
- Yabancı kaynak, 6z kaynak, varlık ve açılış tutarlarının revize edilmesi için fark edilen hatanın kaydedilen ilk finansal tablodan 6nce olması gerekmektedir.
- Tahminler sonucu meydana gelen muhasebede değişiklikler hata d6zeltmelerinden ayrı olarak değerlendirilmelidir. 6nk6 tahminler gerçek sonuçları yansıtmadığı için yeni bilgiler sebebiyle finansal tablolarda değişiklikler s6z konusu olabilir. (Kirik, 2007).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Veri ve Metodoloji

Bu anket çalışmasının amacı; muhasebe meslek mensuplarını hata ve hileye yönelten sebeplerin tespit edilmesi, etiğin mesleki sorumlulukların yerine getirirken ne derece etkili ve önemli olduğunun incelenmesidir. Hilelere başvuran birçok meslek mensubu ve menfaatleri uğruna yanıltıcı isteklerde bulunan birçok mükellef bulunmaktadır. Bu doğrultuda anket; hata ve hilenin nedenlerini, bunlarla ne şekilde karşılaşıldığını, etiğin hata ve hilelerin önlenmesindeki önemini ve yerini ortaya koymaktadır.

Anketin kapsamı Kocaeli, Bursa, Ankara ve İstanbul illerinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir veya Yeminli Mali Müşavir unvanına sahip muhasebe meslek mensuplarıdır. Dört büyük şehirdeki toplam SMMM ve YMM sayısı oldukça fazladır, anketin ulaştığı meslek mensubu sayısı ise 107 kişidir. Anket kullanıcılarına mail yoluyla iletilmiştir, aynı çalışma alanını kullanan kullanıcılardan anketi ayrı ayrı yapmaları istenmiştir.

Ancak anketi, 50 SMMM 15 YMM olmak üzere 65 kişi yanıtlamıştır. Anketin ulaştığı kişilerle, doldurulma sayısı kıyaslandığında, $65/107 = \%60.74$ oranı bulunur, bu oranın geneli temsil ettiği söylenebilir.

Anket iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde meslek mensubunun yaşı, eğitim düzeyi, mesleki unvanı gibi demografik bilgilere ulaşılması amaçlanmış, bu doğrultuda dokuz adet soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise meslek mensubunun hata ve hileye yaklaşımı, kişiyi hata ve hileye iten nedenler, etiğin hata ve hile üzerindeki etkileri, meslek hayatlarında karşılaştıkları bazı etik dışı olaylar gibi soruların yanıtları aranmıştır.

Araştırma, meslek mensubunu hata ve /veya hile eyleminde bulunmasının sebebini, karşılaştığı hatalar/ hileler karşısındaki tutumunu, etik kavramını meslek ahlakı açısından nasıl değerlendirdiğini veya ne derece önemli bulduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anket katılımcıları aracılığıyla ulaşılan sonuçlar, IBM SPSS Statistics Subscription programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Anketin ikinci kısmını oluşturan sorularda, soruların çoğunluğunu kapsayan beşli ölçek kıyaslamalarında Likert analizi kullanılmıştır. İkili ölçek bulunan sorularda ise Binomial test kullanılmıştır.

3.2. Elde Edilen Bulgular

Anketin sonuçlarında ilk olarak demografik bulgular açıklanacaktır. Anketin asıl amacı olan hata ve hile karşısındaki tutumların etik çerçevesinde değerlendirilmesine ise ikinci kısımda yer verilecektir. Soruların yanıtlanması zorunlu tutulduğundan, her bir soruya almış beş katılımcının hepsinin de cevap verdiği unutulmamalıdır.

3.2.1. Demografik Sonuçlar

Tablo 3. Cinsiyet Dağılımı

1- Cinsiyetinizi işaretleyiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
Kadın	27	% 41.54
Erkek	38	% 58.46

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, erkek meslek mensupları 38 kişiyle % 58.46'lık bir oran oluşturmakta, kadın meslek mensupları ise 27 kişiyle %41.54'de

kalmaktadır. Katılımcı sayısı da göz önünde bulundurularak, Türkiye’de muhasebecilik mesleği çalışanlarının çoğunluğu erkektir denilebilir, ancak kadın çalışanların yüzdeleri de azımsanmayacak kadar fazladır.

Tablo 4. Yaş Dağılımı

2- Yaşınızı işaretleyiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
20-30 arası	22	% 33.8
31-40 arası	19	% 29.2
41-50 arası	15	% 23.1
51 ve üzeri	9	% 13.8

Yaş dağılımı incelendiğinde, 20-30 yaş arasının %33,8 ile en yüksek orana sahip olduğu görülür. Ardından %29,2 ile 31-40 yaş gelmektedir. En düşük dağılımın 51 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Öğrenim Durumu Dağılımı

3- Öğrenim durumunuzu işaretleyiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
Lise mezunu	5	% 7.7
Ön lisans mezunu	12	% 18.5
Lisans mezunu	27	% 41.5
Yüksek l. mezun	14	% 21.5
Doktora mezunu	7	% 10.8

Öğrenim durumu tablosu incelendiğinde, en düşük oranın %7,7 ile lise mezunudur. Lisans mezunları ise %41,5'le en yüksek orana sahiptir ki bu oran mesleki eğitim göz önünde bulundurulduğunda oldukça tatmin edicidir.

Tablo 6. Mesleki Unvan Dağılımı

4- Mesleki unvanınızı işaretleyiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
SMMM	50	% 76.9
YMM	15	% 23.1

Yukarıdaki mesleki unvan dağılım tablosuna bakıldığında, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin %76,9 gibi çok farklı bir oranla fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanında Yeminli Mali Müşavirlerin oranı yalnızca %25,1 olarak kalmıştır.

Tablo 7. Mesleki Tecrübe Dağılımı

5- Mesleki tecrübenizi işaretleyiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
0-5 yıl	22	% 33.8
6-10 yıl	22	% 33.8
11-15 yıl	8	% 12.3
16-20 yıl	5	% 7.7
21 ve üzeri	8	% 12.3

Anket kullanıcılarının mesleki tecrübesine bakıldığında, 0-5 yıl ve 6-10 yıl boyunca bu mesleği icra edenlerin oranı %33,8 çıkmıştır. Aynı şekilde 11-15 yıl ve 21 ve

üzeri mesleki tecrübeye sahip kişilerin oranları %12,3'tür. 16-20 yıl arası mesleki tecrübe yalnızca %7,7 olarak kalmıştır.

Tablo 8. Çalıştırılan Eleman Sayısı Dağılımı

6- Çalıştırdığınız eleman sayısı kaçtır?		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
Hiç/Serbest çalışıyorum	27	% 41.5
1-5 kişi	19	% 29.2
6-10 kişi	10	% 15.4
11-15 kişi	4	% 6.2
16 ve üzeri	5	% 7.7

Tabloya bakıldığında, serbest çalışan kişi sayısı %41,5 olarak diğer seçeneklerden fazla çıkmıştır. 11-15 kişi çalıştıranların oranı %6,2 çıkararak sonuncu olmuştur.

Tablo 9. Müşteri kitlesi dağılımı

7- Müşteri kitlenizin şahıs türleri genellikle nelerdir? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
Tek şahıs işletmeleri	32	% 49.2
Anonim şirketler	37	% 56.9
Kollektif şirketler	24	% 36.9
Limited şirketler	36	% 55.4
Kooperatifler	14	% 21.5

Müşteri kitlesi sorusu, ankette birden fazla işaretleme seçeneğiyle sorulmaktadır. Bu doğrultuda, müşteri kitlesinde anonim şirketlerin bulunma oranı en fazla çıkarak %56,9'luk oranı oluşturmaktadır. Onu en yakın %55,4 ile limited şirketler takip etmektedir.

Tablo 10. Bilgisayar Sayısı Dağılımı

8- Çalıştığımız büro veya muhasebe departmanındaki bilgisayar sayısı kaçtır?		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
1	15	% 23
2	16	% 24.6
3	19	% 29.2
4	8	% 12.3
5 ve üzeri	7	% 10.7

Bilgisayar sayısı en fazla üç çıkarak %29,2'lik bir orana sahip olmuştur. Çalıştığı ortamda beş ve üzeri bilgisayar bulunan anket kullanıcıları yüzde %10,7 oranıyla yüzdeler dilimdeki en küçük yere sahiptir.

Tablo 11. Şehir Dağılımı

9- Çalıştığımız şehri işaretleyiniz.		
Seçenek	Kişi sayısı	Yüzde
Ankara	13	% 20
İstanbul	19	% 29.2
Bursa	13	% 20
Kocaeli	20	% 30.7

Dört büyük şehirde yapılan ankete katılımın en fazla olduğu şehir tabloda görüldüğü gibi % 30,7'lik oranla Kocaeli'dir. Hemen ardından %29,2 ile İstanbul gelmektedir. Bursa ve Ankara'dan eşit oranlı katılımcı sağlanmıştır, bu oran %20'dir.

3.2.2. Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Bakışı, Hata ve Hile İle İlgili Düşünceleri ve Karşılaştıkları Durumlara İlişkin Soru Çıktıları

Tablo 12. Mesleki etik kurallarına uygun davranış dağılımı

1. Meslek mensubu olarak Meslek Ahlak Kurallarını göz önünde bulundurduğumda mesleki açıdan bu kurallara uygun hareket ettiğimi düşünüyorum.			
Seçenek	N	Yüzde	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	46	70,8	4,55
Kısmen katılıyorum	11	16,9	
Kararsızım	6	9,2	
Kısmen Katılmıyorum	2	3,1	
Katılmıyorum	0	0	
Total	65	100,0	

Tablo 3.10 incelendiğinde, mesleki etik kurallara uymadığını düşünen kimse çıkmamıştır. Katılımcıların %70,8'i bu kurallara uyduğunu düşünmektedir. Etik Kuralların hem işveren, hem çalışan hem de müşteri için son derece önemli olduğu göz önüne alındığında bu oran tatmin edicidir.

Tablo 13. Meslek Standartlarına Uygun Davranış Dağılımı

2. Meslek hayatım süresince her zaman teknik, mesleki standartlara uyan bir şekilde hareket ettim			
Seçenek	N	Yüzde	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	45	69,2	4,63
Kısmen katılıyorum	16	24,6	
Kararsızım	4	6,2	
Kısmen katılmıyorum	0	0	
Katılmıyorum	0	0	
Total	65	100,0	

Birinci soru doğrultusunda, mesleki standartlara uygun davrandığını düşünenlerin oranı, etik kurallara uyduğunu düşünenlerin oranıyla yakın olup %69,2 çıkmıştır. Meslek standartlarına uymayan da yine aynı şekilde çıkmamıştır.

Birinci ve ikinci soruların verilerine bakılarak, mesleki etik standartlarına uyanların mesleki standartlara da uyduğu söylenebilir.

- 1- Meslek Yasasına aykırı davranışlardan dolayı şimdiye kadar herhangi bir ceza almadım.

Tablo 14. Ceza Alma Dağılımı

Soru 3	Category	N	Observed Prop.
Group 1	Evet	53	,82
Group 2	Hayır	12	,18
Total		65	1,00

Anket katılımcılarının %82'lik kısmı herhangi bir cezai yaptırım almamıştır. Kalan %12'lik kısmı değerlendirirken anket katılımcılarının tecrübesi ve yaş aralığı da göz önünde bulundurulmalıdır. 0-5 yıllık tecrübe oranı %33,8 olmasına rağmen, bu soruda ceza almayanların oranının farkla fazla olması, mesleğin güvenilirliği açısından olumlu bir durumdur. Anlamlılık oranının 0.05'den büyük çıkması da

gösteriyor ki meslek yasasına aykırılıktan dolayı ceza almayanların sayısı ceza alanlara kıyasla tesadüfi olamayacak kadar fazladır.

Tablo 15. Cezaları Yeterli Bulma Dağılımı

4- Meslek mensuplarınca, meslek ahlakına uymayan davranış veya işlem yapanlara verilen cezaları yeterli buluyorum.			
Seçenek	N	Yüzde	Ölçek Derecesi
Evet	35	53,8	4,03
Kısmen evet	12	18,5	
Kararsızım	9	13,8	
Kısmen hayır	3	4,6	
Hayır	6	9,2	
Total	65	100,0	

Katılımcıların %53,8'lik çoğunluğu, cezaların yeterli olduğunu düşünmektedir. Meslek mensuplarının etik dışı davranmayı engelleyen faktörleri değerlendirmeleri, etiğe yaklaşımları açısından önemlidir.

Tablo 16. İş Hacmi Yüksek Müşterilerin Değerlendirilmesi Dağılımı

5- İş hacmi yüksek olan müşterilerle daha çok ilgilenmek meslek etik ve ahlakına uygundur.			
Seçenek	N	Yüzde	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	7	10,8	2,36
Kısmen katılıyorum	12	18,5	
Kararsızım	5	7,7	
Kısmen Katılmıyorum	15	23,1	
Katılmıyorum	26	40,0	
Total	65	100,0	

Müşteri seçimlerinde iş hacmi ayrımıyla ilgili etik bir kural yoktur ancak anket kullanıcılarının bu konuya yaklaşımları, iş hacmi yüksek müşteri tercih etmeyi etik dışı bulma yönündedir. Katılımcıların %40'ı bu durumu etiğe aykırı bulmuştur.

Tablo 17. Etik Eğitimi Gerekliliği Dağılımı

6- Muhasebe meslek mensuplarının, muhasebe eğitimi ile birlikte etik eğitimi almaları da gerekir.			
Seçenek	N	Yüzde	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	44	67,7	4,5
Kısmen katılıyorum	15	23,1	
Kararsızım	2	3,1	
Kısmen Katılmıyorum	3	4,6	
Katılmıyorum	1	1,5	
Total	65	100,0	

Etik eğitiminin gerekliliği %67,7'lik olumlu yanıt ile birlikte gerekli bulunmuştur.

Yalnızca bir kişi, etik eğitimini gerekli bulmamıştır.

Tablo 18. Sürekli Mesleği Eğitim Dağılımı

7- Muhasebe çalışanlarının sürekli mesleki eğitime tabi tutulup yetiştirilmeleri, seminerler ile bu eğitimleri desteklemeleri yapılan hataların asgari düzeye indirilmesine katkı sağlar.			
Seçenek	N	Yüzde	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	46	70,8	4,46
Kısmen katılıyorum	11	16,9	
Kararsızım	2	3,1	
Kısmen Katılmıyorum	4	6,2	
Katılmıyorum	2	3,1	
Total	65	100,0	

Öğrenmek, insan yaşamında sürekli olan bir eylemdir. Mesleki eğitim ve seminerlerin de sürekliliği bilgi ve tecrübeyi artırır, ayrıca meslek mensubunun kariyer gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu soruda katılımcıların %70,8'i eğitimin ve seminerlerin sürekliliğinin hataları azalttığını düşünmektedir.

Anketin 8. sorusunda katılımcılardan; muhasebede yapılan hatalar göz önünde bulundurulduğunda, bunların nedenini önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir.

1: En önemli 4: En önemsiz olacak şekilde ölçeklendirilmiştir.

Buna göre bu hata ve hilelerin nedenleri bilgisizlik, tecrübesizlik, dikkatsizlik ve özen göstermeme şeklinde tanımlanmış ve katılımcıların verdiği cevaplara göre aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 19. Hataların Nedeni Dağılımı

	Bilgisizlik		Tecrübesizlik		Dikkatsizlik		Özen Göstermeme	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1	24	36,9	13	20,0	12	18,5	16	24,6
2	17	26,2	23	35,4	14	21,5	11	16,9
3	12	18,5	21	32,3	25	38,5	7	10,8
4	12	18,5	8	12,3	14	21,5	31	47,7
T	65	100	65	100	65	100	65	100
Ölçek Değeri	2,81		2,63		2,36		2,18	

Yukarıdaki tablolardan da görüleceği üzere, katılımcı cevaplarına göre elde edilen bulgular doğrultusunda muhasebede yapılan hatalara neden olan en önemli faktör %36,9 ile bilgisizlik olmuştur. Hataların nedeni olarak az önemli bulunan neden, ikinci sıraya en çok konulan %35,4 ile tecrübesizliktir. Üçüncü sıraya en fazla konulan seçenek %38,5 ile dikkatsizlik olup son sırayı %47,7'lik tercih edilme oranıyla özen göstermemek almıştır. Bu doğrultuda, anket kullanıcılarının yerleştirme sıralarındaki sıklıkları göz önüne alınarak önem sırası oluşturulduğunda ölçek derecesine göre sonuç şu şekildedir:

1- Bilgisizlik 2- Tecrübesizlik 3- Dikkatsizlik 4- Özen Göstermeme

9. soruda katılımcılardan; hata ve hilelerin en aza indirilmesi için oluşturulan mesleki etik standartlarını önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. 1: En önemli 4: En önemsiz olacak şekilde ölçeklendirilmiştir. Buna göre etik standartları dürüstlük, nesnellik, mesleki yeterlilik-gerekli özen, gizlilik, mesleki davranış şeklinde tanımlanmış ve katılımcıların verdiği cevaplara göre aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 20. Mesleki Etik Standartları Dağılımı

	Dürüstlük		Nesnellik		Mesleki Yeterlilik Gerekli Özen		Gizlilik		Mesleki Davranış	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	26	40,0	5	7,7	16	24,6	10	15,4	8	12,3
2	15	23,1	8	12,3	13	20,0	7	10,8	22	33,8
3	12	18,5	18	27,7	13	20,0	15	23,1	7	10,8
4	8	12,3	14	21,5	15	23,1	16	24,6	12	18,5
5	4	6,2	20	30,8	8	12,3	17	26,2	16	24,6
T	65	100	65	100	65	100	65	100	65	100
Ölçek Değeri	3,78		2,44		3,21		2,64		2,9	

Hataların ve hilelerin en aza indirilmesi için oluşturulan mesleki etik standartlarından en önemlisi, birinci sıraya en çok konulanı %40 ile dürüstlüktür. İkinci sıraya en çok konulan etik ilkesi %33,8'lik oranla mesleki davranış olmuştur. Üçüncü sırada %27,7 ile nesnellik ve son sırada en çok tercih edilen yine %30,8'lik oranla nesnellik olmuştur. Ölçek oranlarına bakarsak karşımıza şu sıralama çıkar:

1-Dürüstlük 2-Mesleki Yeterlilik ve Gerekli Özen 3- Mesleki Davranış
4- Gizlilik 5- Nesnellik

10. soruda ise anket katılımcılarından; meslekte karşılaşılan hilelerde meslek mensuplarının etik dışı davranmasını etkileyen faktörleri önem sırasına göre

sıralamaları istenmiştir. 1: En önemli 4: En önemsiz olacak şekilde ölçeklendirilmiştir. Bu faktörler fırsat, baskı, haklı gösterme ve yetkinlik şeklinde tanımlanmış ve katılımcıların verdiği cevaplara göre aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 21. Etik Dışı Davranışı Etkileyen Faktörler Dağılımı

	Fırsat		Baskı		Haklı Gösterme		Yetkinlik	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1	23	35,4	20	30,8	11	16,9	11	16,9
2	25	38,5	20	30,8	13	20,0	7	10,8
3	8	12,3	14	21,5	30	46,2	13	20,0
4	9	13,8	11	16,9	11	16,9	34	52,3
T	65	100	65	100	11	16,9	11	16,9
Ölçek Değeri	2,95		2,75		2,36		1,92	

Çalışanları hile yapmaya iten faktörlerin en etkilisini öğrenmek için sorulan bu soruda, 23 kişinin tercihiyle ilk sırayı %35,4'lük oranla fırsat almıştır. Aynı şekilde ikinci sıraya yirmi üç kişiyle yine fırsat faktörü geçmiştir. Bu da demek oluyor ki fırsat, kişiyi etik dışı davranışa iten en önemli faktördür.

Tablo 22. Hilenin Neden Dağılımı

11- Muhasebede hile yapılmasının <u>en etkin</u> nedeni		
_____ 'dir.		
Seçenek	Kişi Sayısı	Yüzde
Hak edilmeyen teşviklerden yararlanma isteği	8	12,3
Vergi kaçırma isteği	33	50,8
Ortakların birbirlerini aldatma isteği	4	6,2
Yolsuzlukları gizleme isteği	17	26,2
Zimmetleri gizleme isteği	3	4,6
Total	65	100,0

On birinci soruya bakıldığında, hilenin yapılmasındaki en etkin neden %50,8 ile vergi kaçırma olarak görülmüştür. On beşinci soru, burada çıkan sonucu destekler niteliktedir. Ülkedeki vergi oranlarının yüksek olması, kişileri vergi kaçırmaya yönlendirebilmektedir. Sahip olunan varlıkları gizleme isteği %4,6 ile hile yapılmasındaki etkenlerin en azıdır denilebilir.

Tablo 23. Teknolojinin Yetersizliği Dağılımı

12- Meslek mensuplarının kullanmış olduğu teknolojinin yetersiz olmasının hata ve hile sayısını etkilediğini düşünüyorum.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	37	56,9	4,33
Kısmen katılıyorum	19	29,2	
Kararsızım	5	7,7	
Kısmen Katılmıyorum	2	3,1	
Katılmıyorum	2	3,1	
Total	65	100,0	

Günümüz teknolojisinde bilgisayarlı muhasebe sistemine geçiş, özellikle muhasebede yaşanan hataları epey azaltmıştır. Teknolojinin hata ve hile sayısını etkilediğini düşünenler %56,9 oranında çoğunluktadır. Etkilediğini kısmen düşünmeyenler ve düşünmeyenler, % 3,1'lik bir orana sahiptirler.

Tablo 24. Yasal Düzenlemeler Dağılımı

13- Yasal düzenlemelerin güncel olarak takip edilmemesi muhasebede hatalara neden olmaktadır.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	44	67,7	4,38
Kısmen katılıyorum	11	16,9	
Kararsızım	3	4,6	
Kısmen Katılmıyorum	5	7,7	
Katılmıyorum	2	3,1	
Total	65	100,0	

Mevzuatın takip edilmemesinin hatalara sebep olduğunu düşünen 44 kişilik çoğunluk, %67,7'lik bir dilime sahiptir. Kısmen katılanlar ise %16,9, yani şu genelleme yapılabilir: yasal düzenlemeleri güncel olarak takip etmek muhasebe hatalarını azaltmaktadır.

Tablo 25. Vergi Kanunu Açıklığı Dağılımı

14- Vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlanmayı doğru buluyorum.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Evet	6	9,2	2,35
Kısmen evet	12	18,5	
Kararsızım	11	16,9	
Kısmen hayır	6	9,2	
Hayır	30	46,2	
Total	65	100,0	

Vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlanmak, hile sayılır mı tartışılır ancak meslek ahlakına uygun görülmemektedir. Yine de %9,2 katılımcı bu durumu doğru bulmuştur, %18,5'lük kısım da kısmen doğru bulmuştur.

Tablo 26. Vergi Oranları Dağılımı

15- Vergi oranlarının yüksek olması hile yapılmasında etkili bir faktördür.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	37	56,9	4,12
Kısmen katılıyorum	13	20,0	
Kararsızım	6	9,2	
Kısmen Katılmıyorum	4	6,2	
Katılmıyorum	5	7,7	
Total	65	100	

Vergi oranlarının yüksek olması, vergi kaçırma suretiyle hile yapmaya yönlendirebilir. Ankete verilen cevaplar da bunu doğrular niteliktedir. Ankete katılanların %56,9'luk çoğunluğu vergi oranlarının yüksek olmasının hile yapılmasında etkili bir faktör olduğunu düşünmektedir.

Tablo 27. Vergi Uygulamaları Dağılımı

16- Ülkemizdeki Vergi Uygulamaları yapılan hata ve hileler üzerinde etkilidir.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	29	44,6	3,69
Kısmen katılıyorum	14	21,5	
Kararsızım	6	9,2	
Kısmen Katılmıyorum	5	7,7	
Katılmıyorum	11	16,9	
Total	65	100	

Tıpkı vergi oranlarının fazla olmasının hileyi etkilediği gibi, vergi uygulamalarının da hileler üzerinde etkili olduğunu düşünen tabloya göre %46,6'lık bir katılımcı yüzdesi vardır. Yine de altmış beş kişiden on biri bu ölçeğe katılmamaktadır. Fakat çoğunluğa göre değerlendirme yapılırsa, vergi uygulamalarının hata ve hileler üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 28. Denetim Uygulamaları Dağılımı

17- Ülkemizde muhasebe hata ve hilelerini ortaya çıkarmada denetim uygulamalarını yeterli buluyorum.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Evet	23	35,4	3,43
Kısmen evet	14	21,5	
Kararsızım	8	12,3	
Kısmen hayır	8	12,3	
Hayır	12	18,5	
Total	65	100	

Tablo incelendiğinde, denetim uygulamalarını yeterli bulanlar %35,4'ile çoğunluktadır. Kısmen yeterli bulanlar da altmış beş kişinin %21,5'ini oluşturmaktadır. Bu iki olumlu geri dönüş oranı, katılımcıların çoğunluğunu oluşturdukları için ülkemizde muhasebe hata ve hilelerini ortaya çıkarmada denetim uygulamalarının yeterli olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo 29. Denetim Yetersizliği Dağılımı

18- Denetimin yetersiz olması yapılan hata ve hileler üzerinde etkilidir.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	33	50,8	4,07
Kısmen katılıyorum	16	24,6	
Kararsızım	8	12,3	
Kısmen Katılmıyorum	4	6,2	
Katılmıyorum	4	6,2	
Total	65	100	

Denetimin sıkı ve yeterli olduğu bilinci, insanı psikolojik olarak hata ve hile yapmaktan uzaklaştırır. On dokuzuncu soru doğrultusunda denetimin yetersiz olmasının, %50,8'lik katılımı anketi yanıtlayanlarca hata ve hile yapılmasında etkili bulunmuştur. Hemen ardından %24,6 ile kısmen katılıyorum olumlu dönüşü gelmektedir. Denetimin yetersiz olmasını hata ve hile ile bağdaştırmayan katılımcılar ise %6,2'dir.

Tablo 30. Etik İlkelerine Bağlılık Dağılımı

19- Meslek mensuplarının yasa ile belirlenmiş durumların yetersiz kaldığı olaylarla karşılaşmalar bile etik ilkelerine bağlı kaldıklarını düşünüyorum.			
Seçenek	N	%	Ölçek Derecesi
Katılıyorum	17	26,2	3,44
Kısmen katılıyorum	20	30,8	
Kararsızım	11	16,9	
Kısmen Katılmıyorum	9	13,8	
Katılmıyorum	8	12,3	
Total	65	100,0	

Beş ölçekli soruların sonucunda ise, etik ilkelere bağlılık ile ilgili bir genelleme yapılmıştır. Burada katılımcıların meslek hayatında karşılaştıklarını meslektaşları ve duyularını göz önünde bulundurup etik ilkelerine bağlılık üzerine bir çıkarım yapması hedeflenmiştir. Katılımcıların %26,2 meslek mensuplarını etik ilkelere bağlı bulsa da, %13,8'i kısmen katılmamış; %12,3'ü ise çıkarıma hiç katılmamıştır.

Tablo 31. Binomial Test

		Seçenek	N	Yüzde
Soru 20	Grup 1	Katılmıyorum	46	,71
	Grup 2	Katılıyorum	19	,29
	Toplam		65	1,00
Soru 21	Grup 1	Katılmıyorum	19	,29
	Grup 2	Katılıyorum	46	,71
	Toplam		65	1,00
Soru 22	Grup 1	Hayır	39	,60
	Grup 2	Evet	26	,40
	Toplam		65	1,00
Soru 23	Grup 1	Hayır	41	,63
	Grup 2	Evet	24	,37
	Toplam		65	1,00
Soru 24	Grup 1	Hayır	38	,58
	Grup 2	Evet	27	,42
	Toplam		65	1,00
Soru 25	Grup 1	Hayır	47	,72
	Grup 2	Evet	18	,28
	Toplam		65	1,00
Soru 26	Grup 1	Hayır	35	,54
	Grup 2	Evet	30	,46
	Toplam		65	1,00

Soru 27	Grup 1	Hayır	42	,65
	Grup 1	Evet	23	,35
	Grup 2		65	1,00
Soru 28	Toplam	Hayır	38	,58
	Grup 1	Evet	27	,42
	Grup 2		65	1,00
Soru 29	Toplam	Hayır	40	,62
	Grup 1	Evet	25	,38
	Grup 2		65	1,00
Soru 30	Toplam	Hayır	41	,63
	Grup 1	Evet	24	,37
	Grup 2		65	1,00

Ankette 20. Ve 21. Sorularda sırasıyla katılımcılara muhasebede yapılan hataların kendilerinden ya da çalışanlardan kaynaklanıp kaynaklanmadığı sorulmuştur. Katılıyorum ve katılmıyorum olarak cevaplamaları istenmiştir. Soru formatları aşağıda verilmiştir.

20- Meydana gelen hatalar genellikle benden kaynaklıdır.

21- Meydana gelen hatalar genellikle çalışan hatalıdır.

Hataların kendinden kaynaklandığını düşünenlerin oranı yalnızca %29 olmuştur. Bunun yanında çalışanların hata yaptığını belirten %71'lik bir çoğunluk vardır. Ankete katılanların objektif olduğu düşünülürse, mesleki tecrübe, bilgi düzeyi hata yapılmasında etkili faktörlerdir. Çalışan hataları gerekli özen ve eğitimle azaltılabilir, sıkı denetim altında da en aza indirebilir.

22- Mesleki hizmet konusunda çalışanlarımın mesleki tecrübeye ve bilgiye sahip olmadıkları için müşteriler lehine hatalı işlemler gerçekleştirdikleri oldu.

Katılımcıların %60'ı hayır dese de, evet diyenlerin oranı da hayır diyenlere bir hayli yakındır. Daha önce de belirtildiği gibi, eğitim ve seminerler mesleki bilgiyi

ve tecrübeyi arttıran etkenlerdir. Bu tarz hataların önlenmesi çalışanın azmine de bağlıdır.

23- Meslek hayatım boyunca mali tablolarda tabloların gerçekliğini etkilemeyecek sayısal hatalar yaptığım oldu.

Katılımcıların mesleki tecrübesi doğrultusunda, soruya hayır diyenler %63'lük çoğunluğu oluşturmaktadır. Tablonun gerçekliğini etkilemeyen hatalar kabul görülebilir.

24- Müşterilerimin muhasebe bilgilerini zamanında göndermemesinden kaynaklanan hatalı işlem yaptığım oldu.

Kaydedilecek işlemin muhasebeye zamanında bildirilmesi de müşterinin sorumluluğudur. Katılımcılar müşterinin bilgileri zamanında göndermemesinden kaynaklı hatalı işlemle %58 oranında karşılaşmamıştır.

25- Herhangi bir işlemin yevmiye defterlerinde tam ve doğru gösterilmesine rağmen büyük deftere aktarımı sırasında hesap ismi benzerliği veya başka nedenlerden ötürü yanlış hesaba kayıt yaptığım oldu.

Anket katılımcılarının %72'si bu sorunun cevabına hayır demiştir. Bu tarz sayısal hatalar, dikkatsizlik hataları çift kayıt sistemi sayesinde pek mümkün değildir. Yine de gözden kaçan durumlarda gerekli denetim uygulamalarıyla hatanın önüne geçilebilir.

26- Bilânçoda işletmenin olduğunda daha iyi gösterilmesini isteyen müşterim oldu.

Kredi itibarının yüksek çıkması, daha güvenilir bilanço izlenimi yaratmak veya elde edilen başarısızlıkları gizlemek için müşteriler işletmenin durumunun olduğundan daha iyi gösterilmesini isteyebilir. Anket katılımcılarının %46'si bu durumla karşılaşırken %56'si karşılaşmamıştır.

27- Bilânçoda işletmenin olduğunda daha kötü gösterilmesini isteyen müşterim oldu.

Özellikle vergi oranlarını düşürmek için karı gizlemek isteyen müşteriler de bulunabilmektedir. Katılımcıların %35'i böyle bir durumla karşılaşsa da %65'i karşılaşmamıştır.

28- Sahte yanıtıcı veya naylon faturalarla işlem yapan veya yapılmasını isteyen müşterim oldu.

Müşteriler, kendi çıkarları doğrultusunda meslek mensuplarından bu gibi usulsüzlükler talep edebilmektedir. Anket katılımcılarından %42'si böyle durumlarla karşılaşmış, %58'i ise karşılaşmamıştır.

29- Müşteri ile anlaşırken müşterimin benden vergi avantajı sağlamamı istedi.

Aynı şekilde vergi avantajı isteğiyle karşılaşan katılımcılar %38 iken, bu tarz müşteri talebiyle karşılaşmayan katılımcılar %62'lik dilimi oluşturmaktadır.

30- Müşteri işletmeye mesleki sözleşme konusu dışında işletme fonksiyonları ile ilgili katkı oldu.

Meslek sözleşmesi dışında müşteriye işletme fonksiyonları ile ilgili katkı sağlamak meslek etiğine aykırı bir durumdur ve hilelere yol açabilir. Anket katılımcılarından %37'si bu soruya evet derken %63'ü hayır demiştir. Hayır diyenler çoğunlukta gözüксе dahi, bu soruya olumlu yanıt vermek etik ve hile kapsamında risk taşımaktadır.

SONUÇ

İşletmeler uzun dönemde kar elde etmek amacıyla kurulan, aynı zamanda işletmenin varlığını sürekli devam ettirebilmek, toplumsal fayda sağlamak, tüketici beklentilerini karşılamak gibi pek çok sorumluluğu bir arada taşıyan birimlerdir. İşletmeler bu amaçlarını yerine getirmek için büyümek, küreselleşmiş ister. Uluslararası pazarlarda etkinliğini sürdürebilmek için kızışan rekabet ortamına da ayak uydurmalıdır.

İşletmenin çevresinin amaçları doğrultusunda genişlemesi, özellikle ekonomik verilerinin artık yalnızca kendilerini değil, üçüncü kişileri de ilgilendirmesini beraberinde getirmektedir. Ekonomik birimlerin elinde bulunan varlıkların ve kaynakların nasıl oluştuğunu, bunların nerelerde ne şekilde kullanıldığını, yapılan ticari işlemler sonucu varlıklarda ve kaynaklarda meydana gelen değişimleri, sözü edilen ekonomik birimin mali durumu hakkında bilgileri kaydeden, raporlayan ve bu bilgileri ilgili bilgi kullanıcılarına ileten bilgi sistemi olan muhasebe, tam da bu yüzden işletmeler için vazgeçilmezdir.

İşletmelerin ve bilgi kullanıcılarının muhasebeden en önemli beklentisi, kaydedilip sınıflandırılan finansal bilgilerin doğru bir şekilde raporlanmasıdır. Her sistemde olduğu gibi muhasebe sisteminde de hataya veya hileye sebebiyet veren bir takım dikkatsizlikler mevcuttur. Çift kayıt sistemi ve özellikle teknolojinin hayatın bir parçası haline gelmesi, muhasebe hatalarını neredeyse sıfır düzeyine indirmiştir. Ancak hileler, kişilerin bilinçli olarak yaptığı yanıltmalar olduğu için hata kadar kolay tespit edilememektedir.

Bu hata ve hilelerin ortadan kalkması için çeşitli denetim çalışmaları, caydırıcı cezalar, Muhasebe Standartları gibi meslek mensubunun faaliyetlerini belirli meslek ilkeleri çerçevesinde sınırlayan etkenlerin yanında muhasebeden beklenen güveni tam olarak sağlamak, kişinin mesleki ahlakına, etik anlayışına bağlıdır.

Bu çalışmanın amacı muhasebede yapılan hata ve hilelerin, mesleğin icra edilmesindeki kilit noktalardan biri olan mesleki etiği çerçevesinde incelenmesidir. Mesleği icra eden kişi, devletten yaşadığı topluma, mesleki kuruluşlardan mükelleflerine kadar sorumlulukları geniş alanlara yayılan kişidir, sorumluluk duygusu denilen kavram da etik kavramının en temelini oluşturmaktadır. Muhasebeci sahip olduğu bilgi ve deneyimini bunu talep eden bilgi kullanıcılarına sunarken, muhasebe mesleği ile ilgili yasaların ve mesleki kuruluşların gerektirdiği sınırlar ve açıklamalar çerçevesinde hareket etmelidir. Meslek mensubu bu sorumluluğu yerine getirirken kimi zaman inandığı ahlak kurallarıyla çelişen durumlar yaşayabilir. Bu problemleri aşarken mesleğin gerektirdiği etik önemli bir role sahiptir.

Çalışmanın ilk bölümünde muhasebenin tanımı, meslek olarak icrası anlatılmıştır. Etik kavramı ve etiğin gerektirdiği yükümlülükler detaylandırılmıştır. İkinci bölümünde ise aynı şekilde hata ve hile kavramı üzerinde durulmuş, çeşitli vaka örnekleri verilmiştir.

Hata ve hilelerin önlenmesi için meslek kanunlarında çok çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Ancak, maalesef görülüyor ki caydırıcı unsurlar özellikle hilenin önüne geçmede yeterli olmamıştır. Bunun için etik eğitimi, etiğin mesleki davranışa işlenmesi ve muhasebe meslek mensubu tarafından özümsemesi çok önemlidir.

Yapılan anket çalışması, hata ve hilenin meslek mensubu tarafından etik anlamında değerlendirilmesini içermektedir. Araştırmanın da doğrultusunda beş adet bulgu elde edilmiştir.

- Bulgu 1: Muhasebe standartlarına uyulduğu gibi mesleki etik kurallarına uyulması hata ve hilelerin en aza indirilmesinde etkilidir.

Ankette, kişilerin meslek standartlarına uyma oranı %69,2, mesleki etiğe uyma oranı %70 olarak görüşmüştür. %82'lik dilim de meslek yasasına aykırılıktan dolayı herhangi bir ceza almamıştır. Bu üç orana bakılarak Bulgu 1'in doğrulandığı söylenebilir. Yani meslek mensubu, meslek yasasına ve mesleki etik standartlarına uygun davrandığı takdirde hile ve hatalar en aza indirilebilmektedir.

- Bulgu 2: Yasal boşluklar olsa dahi meslek mensubu mesleğini icra ederken etik kuralları göz önünde bulundurup ona göre davranmalıdır.

“Meslek mensuplarının yasa ile belirlenmiş durumların yetersiz kaldığı olaylarla karşılaşmalar bile etik ilkelerine bağlı kaldıklarını düşünüyorum.” sorusuna anket katılımcılarının %26,2’si ‘Katılıyorum’ seçeneğini işaretlerken, %30,8’i kısmen katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir.

- Bulgu 3: Meslek mensuplarınca, meslek ahlakına uymayan davranış veya işlem yapanlara verilen cezalar yeterlidir.

Anket katılımcılarının %53,8’i bu tip meslek ahlakına uymayan davranış ve işlemlere verilen cezaları yeterli bulmuştur. Cezalar, hata ve özellikle hile yapma hususundaki en büyük caydırıcı etkidir. Bu sonuç, hata ve hilelerin azaltılması kapsamında değerlendirildiğinde oldukça iyidir.

- Bulgu 4: Denetim boşlukları, vergi oranlarının fazla olması gibi hileye ortam hazırlayan olaylar meslek mensubunu hata veya hile yapmaya itmemelidir.

Katılımcıların %56,9’u vergi oranlarının fazlalığının hata ve hileye sebebiyet verdiğini düşünmektedir. %46,2’lik dilim vergi boşluklarından yararlanmayı etik bulmamaktadır. Denetim boşlukları, vergi oranlarının fazla olması gibi hileye ortam hazırlayan olaylar meslek mensubunu hata veya hile yapmaya itmemelidir.

- Bulgu 5: Meslek mensuplarının etik eğitimi alması, hata ve hilelerin azaltılmasında etkili bir faktördür.

Anketi uygulayan meslek mensuplarının %67,6’si muhasebe meslek mensuplarının, muhasebe eğitimi ile birlikte etik eğitimini de almaları gerektiğini düşünmektedir. Etiğe uymak, temelinde kişinin ahlaka bakışıyla doğru orantılıdır. Ancak kişileri etiğe bir yandan da teşvik etmek, bazı durumlarda kişinin henüz farkında olmadığı doğruluk ilkelerini keşfetmelerine yardımcı olabilir. Bu yüzden etik eğitiminin önemli olduğu söylemek mümkündür.

Anket bulguları incelendiğinde hata, hile ve etik kavramlarıyla ilgili olarak şu sonuçlar çıkarılabilir:

Hataya sebebiyet veren unsurların en önemlileri bilgisizlik ve tecrübesizliktir. Bu nedenle yeterli ve etkin mesleği eğitim, ardından da muhasebecinin meslekte edindiği tecrübeler gözden kaçabilecek hataları en aza indirgeyecektir.

Meslek mensupları meslek hayatları boyunca gerek işletmede bulunan boşluklar, gerek müşteri teşvikleri, gerekse yasal boşluklar gibi pek çok etkenler sebebiyle hileye ortam sağlayabilecekleri durumlarla karşılaşabilmektedirler.

Yine de etik eğitiminin önemli olduğu ve sürekli verilmesi gerektiği meslek mensuplarınca kabul edilen ortak görüşlerdir. Çünkü yasaların, meslek standartlarının yeterli olmadığı zamanlarda kişilerin meslek etiğine uygun davranmaları gerekmektedir.

Etik, mesleki sorumluluğunu hata ve hileye imkân vermeden doğru bir şekilde gerçekleştirmesini sağlayan en önemli unsurdur.

KAYNAKÇA

1.1. Kitaplar

ALTINDAĞ, M., Vergi ve Revizyon Rehberi. Ankara. Yaklaşım Yayınları, 2001

BAYRAK, S., İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2001

ERKURAL, K., Muhasebe Prensipleri ve Uygulamaları, İİTİA Yayınları, İstanbul, 1982

GREUNING, H., International Financial Reporting Standards A Practical Guide, Washington D.C.: The World Bank, 2005

GÜRBÜZ, H., Muhasebe Denetimi, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1995

HİÇŞAŞMAZ, M., İşletme Hesaplarının İncelenmesi, AİTİA Yayınları, Ankara, 1997

IRMAK, R., Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri İle Bunların Tespit Yöntemleri ve Hesapların Denetimi, 1. Baskı, Ankara: Şafak Matbaacılık, 2002

KARAKOÇ, Y., Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Denge, YMM AŞ Yayınları, İzmir, 1997

LARSON, K. D., Contributing Author Barbara Chiappetta, Fundamental Accounting Principles, University of Texas-Austin, 1996

MHUD (Maliye Hesap Uzmanları Derneği), Denetim İlke ve Esasları, Acar Matbaası, İstanbul, 2004

ÖZGÜR, F., Muhasebe İlkeleri, 7. Baskı, Beta Basım Yayım Dağ t. A.Ş .
İstanbul,1992

SEVİLENGÜL, O., Genel Muhasebe, Gazi Yayınevi, Ankara, 2005

TÜRK, Z., "Muhasebe Meslek Ahlakı" Adana, 2004

TESMER, Meslek Hukuku, Mesleki Değerler ve Etik. Temel Eğitim ve
Staj Merkezi Yayınları: 88, Ankara, 2010

TÜRMOB, 3568 Sayılı Meslek Yasası ve Son Değişikliklerle
Yönetmelikler, TÜRMOB Yayınları-330.

ÜNALAN, S., Halim Ergen ve Hüseyin Tokay, Zeki Yanık ve Levent M.
Tarlan, Genel Muhasebe, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1998

WOLFE, D., The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud.
CPA Journal, 38-42, 2004

WELLS, J. T.. "Why Employees Commit Fraud". Journal of Accountancy.
191: 89-91,2001

1.2. Makaleler ve Tezler

AYMANKUY, Y ve Sarioğlan, M., Muhasebe Meslek Mensuplarının
Meslek Etiğine Yaklaşımları ve Balıkesir İl Merkezinde Bir Uygulama, Balıkesir
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 8, Sayı:14, 23-45, 2005

AYTEKİN, S., Sezgin, H., ve Yalçın, M., Uygulamacıların Muhasebede
Hata ve Hileler İle Hile Belirteçlerine Yönelik Yaklaşımları: Balıkesir İli Örneği.
Muhasebe ve Denetime Bakış, 14(44): 69-89, 2015

BEKTÖRE, Sabri; "Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması", Eskişehir, 1998

BUNGER, O.C., ve Dumitrescu, A.C., Detecting and Reporting the Frauds
and Errors By The Auditor. Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica,
11(1): 117-125, 2009

BOZKURT, N., “Mali Tablolarda İşletme Yönetimleri Tarafından Yapılan Muhasebe Hileleri”, Muhasebe Finansman Dergisi, 9 (12), 2000

CEMALCILAR, Özgül ve ÖNCE, Sevgi, Muhasebenin Kuramsal Yapısı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1093, Eskişehir, 1999

DUMANOĞLU, S., “Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi” Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt: XX, Sayı:1, s.349, 2005

DELOITTE TOUCH TOHMATSU: IFRS In Your Pocket (2005), USA

EMİR, M. “Hile Denetimi”, Mali Çözüm Dergisi. Sayı.86, 2008,

ELSAYED, A. A., “Fraud Theories: Explanation of Financial Statement Fraud”, SSRN Electronic Journal, 2017

GÖZENER, E., “Etik ve İşletme Etiği Üzerine” Eğitim Dergisi E-Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi, Mayıs Sayı:19Issn 1037-1785. 2008

KIRLIOĞLU, H., Akyel, Nermin, Mesleki Etik ve Ülkemizde Muhasebe Denetimi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:17, Ocak, 2003

KİRİK, Z., "Muhasebe Hata Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma", Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2007

MARŞAP, B., Muhasebe Mesleği Fonksiyonları ve Meslek Mensuplarının Nitelikleri, Yaklaşım Dergisi, 37, 119-123, 1996

MENGİ, B. T., “Hile Denetiminde Yetkinliklerin Değerlendirilmesi - Hile Karosu”, Mali Çözüm, 114, s: 113-128, 2012

TARHAN, B., Mali Çözüm Dergisi, Kasım- Aralık 2012

TÜRMOB, Üye İstatistikleri, Web Sayfası,
<http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/Istatistikler.aspx> , (14.12.2014)

Türkiye Denetim Standartları, Bağımsız Denetim Standardı 240,
Finansal Tabloların Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin
Sorumlulukları,

1.3. İnternet Kaynakları

www.tdk.gov.tr

<https://www.acfe.com/rtn-report-archives.aspx>

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3078962

<https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/research/standards/codeofconduct/downloadabledocuments/2014december15contentasof2014may15codeofconduct.pdf>

<https://www.aicpa.org/research/standards/codeofconduct.html>

<http://www.egitimikursu.com/blog/muhasebenin-bolumleri/>

https://www.fenesoft.com/on-muhasebe-bilgileri/yonetim_muhasebesi.htm

https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21447_1.pdf

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/10/20071019-8.htm>

<http://www.vergi.tc/makaleDetay/SizdenGelenler/MUHASEBEDE-HILE-VE-HILENIN-TURLERI/132c5780-6e46-4faf-9b99-80e3917e3f75>

www.ifac.org/ethics

<http://www.tmud.org.tr>

EK 1: ANKET

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ HATA VE HİLELER KARŞISINDAKİ TUTUMLARI ÜZERİNE BİR ANKET

Değerli Meslek Mensubu;

Yapacağınız anket çalışması Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İncelenmesi konulu bir Yüksek Lisans tez çalışmasında araştırma amacıyla hazırlanmıştır. Otuz dokuz sorudan oluşan anketin, yaklaşık on dakikanızı alacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplara doğru yanıtlar vermek, araştırmanın bilimselliği açısından oldukça önemlidir.

1- MESLEK MENSUBU İLE İLGİLİ BİLGİLER

1- Cinsiyetinizi işaretleyiniz

- Kadın
- Erkek

2- Yaşınızı işaretleyiniz

- 20- 30 arası
- 31- 40 arası
- 41- 50 arası
- 51 ve üzeri

3- Öğrenim durumunuzu işaretleyiniz.

- Lise mezunu
- Ön lisans mezunu
- Lisans mezunu
- Yüksek lisans mezunu
- Doktora mezunu

4- Mesleki unvanınızı işaretleyiniz

- Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
- Yeminli Mali Müşavir

5- Mesleki tecrübenizi işaretleyiniz.

- 0-5 yıl
- 6-10 yıl
- 11-15 yıl
- 16-20 yıl
- 21 yıl ve üzeri

6- Çalıştırdığınız eleman sayısı kaçtır?

- Hiç / Serbest çalışıyorum
- 1-5 kişi arası
- 6- 10 kişi
- 11- 15 kişi
- 16 ve üzeri kişi

7- Müşteri kitlenizin şahıs türleri genellikle nelerdir? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

- Tek şahıs işletmeleri
- Anonim şirketler
- Kollektif şirketler
- Limited şirketler
- Kooperatifler

8- Çalıştığınız büro veya muhasebe departmanındaki bilgisayar sayısı kaçtır?

- Hiç
- 1
- 2
- 3

- 4
- 5 ve üzeri

9- Çalıştığımız şehri işaretleyiniz.

- İstanbul
- Bursa
- Ankara
- Kocaeli

**II- MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ MESLEK ETİĞİ,
HATA VE HİLE İLE İLGİLİ OLAYLAR VE
KARŞILAŞTIKLARI DURUMLAR İLE İLGİLİ
SORULAR**

- 1- Meslek mensubu olarak Meslek Ahlak Kurallarını göz önünde bulundurduğumda mesleki açıdan bu kurallara uygun hareket ettiğimi düşünüyorum.
- Katılıyorum
 - Kısmen katılıyorum
 - Kararsızım
 - Kısmen katılmıyorum
 - Katılmıyorum
- 2- Meslek hayatım süresince her zaman teknik, mesleki standartlara uyan bir şekilde hareket ettim.
- Katılıyorum
 - Kısmen katılıyorum
 - Kararsızım
 - Kısmen katılmıyorum
 - Katılmıyorum
- 3- Meslek Yasasına aykırı davranışlardan dolayı şimdiye kadar herhangi bir ceza almadım.

- Evet
- Hayır

4- Meslek mensuplarınca, meslek ahlakına uymayan davranış veya işlem yapanlara verilen cezaları yeterli buluyorum.

- Evet
- Kısmen evet
- Kararsızım
- Kısmen hayır
- Hayır

5- İş hacmi yüksek olan müşterilerle daha çok ilgilenmek meslek etik ve ahlakına uygundur.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

6- Muhasebe meslek mensuplarının, muhasebe eğitimi ile birlikte etik eğitimi almaları da gerekir.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

7- Muhasebe çalışanlarının sürekli mesleki eğitime tabi tutulup yetiştirilmeleri, seminerler ile bu eğitimleri desteklemeleri yapılan hataların asgari düzeye indirilmesine katkı sağlar.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım

- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

8- Muhasebede yapılan hatalar göz önünde bulundurulduğunda, bunların nedenini önem sırasına göre 1: En önemli 4: En önemsiz olacak şekilde sıralayınız.

- Bilgisizlik
- Tecrübesizlik
- Dikkatsizlik
- Özen Göstermemek

9- Hata ve hilelerin en aza indirilmesi için oluşturulan mesleki etik standartlarını 1: En önemli 5: En önemsiz olacak şekilde sıralayınız

- Dürüstlük,
- Nesnellik,
- Mesleki Yeterlilik-Gerekli Özen
- Gizlilik
- Mesleki Davranış

10- Meslekte karşılaşılan hilelerde meslek mensuplarının etik dışı davranmasını etkileyen faktörleri 1: en önemli 4: en önemsiz olacak şekilde sıralayınız.

- Fırsat
- Baskı
- Haklı gösterme
- Yetkinlik

11- Muhasebede hile yapılmasının en etkin nedeni _____'dir.

- Hak edilmeyen teşviklerden yararlanma isteği
- Vergi kaçırma isteği
- Ortakların birbirlerini aldatma isteği
- Yolsuzlukları gizleme isteği
- Zimmetleri gizleme isteği

12- Meslek mensuplarının kullanmış olduğu teknolojinin yetersiz olmasının hata ve hile sayısını etkilediğini düşünüyorum.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

13- Yasal düzenlemelerin güncel olarak takip edilmemesi muhasebede hatalara neden olmaktadır.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

14- Vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlanmayı doğru buluyorum.

- Evet
- Kısmen evet
- Kararsızım
- Kısmen hayır
- Hayır

15- Vergi oranlarının yüksek olması hile yapılmasında etkili bir faktördür.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

16- Ülkemizdeki Vergi Uygulamaları yapılan hata ve hileler üzerinde etkilidir.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

17- Ülkemizde muhasebe hata ve hilelerini ortaya çıkarmada denetim uygulamalarını yeterli buluyorum.

- Evet
- Kısmen evet
- Kararsızım
- Kısmen hayır
- Hayır

18- Denetimin yetersiz olması yapılan hata ve hileler üzerinde etkilidir.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

19- Meslek mensuplarının yasa ile belirlenmiş durumların yetersiz kaldığı olaylarla karşılaşsalar bile etik ilkelerine bağlı kaldıklarını düşünüyorum.

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Kararsızım
- Kısmen katılmıyorum
- Katılmıyorum

20- Meydana gelen hatalar genellikle benden kaynaklıdır.

- Katılıyorum
- Katılmıyorum

21- Meydana gelen hatalar genellikle çalışan hatalıdır.

- Katılıyorum
- Katılmıyorum

22- Mesleki hizmet konusunda çalışanlarımın mesleki tecrübeye ve bilgiye sahip olmadıkları için müşteriler lehine hatalı işlemler gerçekleştirdikleri oldu.

- Evet
- Hayır

23- Meslek hayatım boyunca mali tablolarda tabloların gerçekliğini etkilemeyecek sayısal hatalar yaptığım oldu.

- Evet
- Hayır

24- Müşterilerimin muhasebe bilgilerini zamanında göndermemesinden kaynaklanan hatalı işlem yaptığım oldu.

- Evet
- Hayır

25- Herhangi bir işlemin yevmiye defterlerinde tam ve doğru gösterilmesine rağmen büyük deftere aktarımı sırasında hesap ismi benzerliği veya başka nedenlerden ötürü yanlış hesaba kayıt yaptığım oldu.

- Evet
- Hayır

26- Bilânçoda işletmenin olduğunda daha iyi gösterilmesini isteyen müşterim oldu.

- Evet
- Hayır

27- Bilânçoda işletmenin olduğunda daha kötü gösterilmesini isteyen müşterim oldu.

- Evet
- Hayır

28- Sahte, yanıltıcı veya naylon faturalarla işlem yapan veya yapılmasını isteyen müşterim oldu.

- Var

- Yok

29- Müşteri ile anlaşırken müşterimin benden vergi avantajı sağlamamı istedi.

- Evet
- Hayır

30- Müşteri işletmeye mesleki sözleşme konusu dışında işletme fonksiyonları ile ilgili katkı oldu.

- Evet
- Hayır

Anket burada sona ermiştir. Katılımınız için teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Beste RODOPLU, 26.07.1995 tarihinde Kocaeli’nde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Bostancı Doğa Koleji’nde tamamlamıştır. Liseden mezun olduğu okul İstanbul Bahçelievler Dede Korkut Anadolu Lisesi’dir. 2014 yılında İstanbul Kültür Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünü tam burslu olarak kazanmış, 2018’de mezun olmuştur. 2019 yılının Haziran ayında Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Denetim Uzaktan Eğitim Tezsiz Yüksek Lisans bölümünden 2.75 ortalamaıyla mezun olmuştur. Şuan Işık Üniversitesinde Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Denetim Tezli Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir.